

Trädgårdar i Gallejaur

Restaurerings- och skötselplan

Elisabeth Öberg och Birgitta Öster

Länsstyrelsen
Norrbotten

TRÄDGÅRDAR I GALLEJAUR

Restaurerings- och skötselplan

Upprättad 2010
av Elisabeth Öberg, hushållningssällskapet
och Birgitta Öster, Stenstugan

Förord

På uppdrag av länsstyrelsen i Norrbotten har trädgårdarna i kulturreseptatet Gallejaur by inventerats och skötselplaneförslag upprättats. Resultatet ska utgöra underlag för länsstyrelsens ställningstagande och kostnadsberäkning för trädgårdarnas restaurering och skötsel.

Uppdragstagare har varit Hushållningssällskapet Rådgivning Nord AB genom hortonom Elisabeth Öberg i samarbete med Stenstugan HB genom landskapsarkitekt Birgitta Öster. Fältarbetet utfördes under sommaren 2010, och skötselplaneförslaget upprättades hösten 2010. Elisabeth Öberg har i huvudsak arbetat med växtidentifieringen och Birgitta Öster med skötselplaneförslaget.

Öjebyn och Norrfjärden i november 2010

Elisabeth Öberg

Birgitta Öster

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid
Inledning	7
Syftet med skötselplanen	8
Bakgrund	8
Skötselområden	11
<i>Karlssons trädgård</i>	11
<i>Anders Larsagårdens trädgård</i>	14
<i>Forslunds trädgård</i>	19
<i>Löfgrens trädgård</i>	22
Mål för skötselområdena	24
Kvalitetsmål	24
<i>Karlssons trädgård</i>	24
<i>Anders Larsagårdens trädgård</i>	24
<i>Forslunds trädgård</i>	24
<i>Löfgrens trädgård</i>	24
Skötselmål, rekommendationer	25
<i>Karlssons trädgård</i>	25
<i>Anders Larsagårdens trädgård</i>	27
<i>Forslunds trädgård</i>	30
<i>Löfgrens trädgård</i>	30
Restaureringsplan	31
Allmän strategi	31
Prioritering	31
Istandsättnings- och skötselåtgärder	32
<i>Karlssons trädgård</i>	33
<i>Anders Larsagårdens trädgård</i>	39
<i>Forslunds trädgård</i>	46
<i>Löfgrens trädgård</i>	50
Uppföljning och revidering	52
Källmaterial	53

TRÄDGÅRDARNA I KULTURRESERVATET GALLEJAUR BY – SKÖTSELPLAN

Inledning

Under sommaren 2010 har trädgårdarna i Gallejaur inventerats på uppdrag av länsstyrelsen i Norrbottens län. Deras innehåll av växtmaterial, uppbyggande strukturer i form av hägnader, trappor, kantmaterial mm, har dokumenterats. En uppmätning av Karlssons trädgård och Anders Larsagårdens trädgård har gjorts. Åtskilliga foton har tagits, varav några av de mest beskrivande finns med i denna skötselplan. De mest relevanta historiska dokumenten från Norrbottens museum, länsstyrelsen, Arvidsjaurs kommun och kulturbygdsföreningen Gallejar-Järvlia har gått igenom, liksom en del sidolitteratur om framförallt trädgårdshistoria i Norrbotten. I den mån dokumentärfilmer från Gallejaur varit tillgängliga har dessa studerats. Några skötselplaner från andra kulturhistoriskt intressanta trädgårdar i Sverige har gett en del inspiration för upplägget till denna skötselplan.

Det är viktigt att betrakta en skötselplan för trädgårdar som ett steg på vägen. En trädgård blir aldrig ”färdig” på samma sätt som ett hus, utan är en levande struktur och organism, som måste skötas och utvecklas kontinuerligt. En restaurering är ett första steg för att så långt det är möjligt ”återskapa” ett tidigare skede. Men minst lika viktigt är det fortsatta arbetet att sköta trädgården, varje år. Träd och buskar växer och dör. Perenner, sommarblommor och köksväxter fordrar omvårdnad, skötsel och kanske skörd under en kort period varje sommar.

En stor del av arbetsprocessen med denna skötselplan har ägnats åt att hitta vilken tid som ska återspeglas i resp. trädgård. Det har inte varit en lätt uppgift, framförallt vad gäller Anders Larsagården, eftersom de foton som skulle kunna ge viktig information om trädgårdens utseende inte varit tagna i rätt perspektiv. Men vartefter det kommer fram fler uppgifter (foton, brev m.m.) om trädgårdarna kan dessa utgöra viktiga pusselbitar för kommande ställningstaganden, framförallt förtydliga vilken tidsepok som ska genomsyra de olika trädgårdarna i planen.

Mycket tid har också gått åt för att identifiera trädgårdsväxterna. Flera av dessa finns knappast längre i dagens plantskolor, utan kommer från sortiment som fanns i början av 1900-talet. Dessutom har under årens lopp en hel del korsningar och återkorsningar gjorts eller uppkommit spontant. Några arter verkar ha hämtats direkt från naturen, speciellt om de haft ett särskilt vackert utseende.

Gallejaurs trädgårdar, speciellt Anders Larsagårdens trädgård, har under sommaren 2010 genomgått en första mindre röjning, dels för att trädgårdens struktur ska framträda tydligare och dels för att möjliggöra att växter som under igenväxningsfasen blivit kvävda ska få en chans att komma fram igen. Den föreslagna borttagningen av det täta rotsystem från hallon- och spireabuskar som invaderat större delen av trädgården kommer troligen att medföra att fler trädgårdsväxtarter dyker upp. Resultatet syns inte förrän tidigast sommaren 2011. Denna skötselplan kan alltså inte betecknas som fullständig ens i inventeringsfasen, men borde ändå utgöra en bra grund för fortsatta ställningstaganden om skötseln.

Syftet med skötselplanen

Att spegla ett norrländskt nybygges framväxt och särskilt de villkor som var rådande i Gallejaur by och Norrlands inland under 1950- och 60-talen.

Att bidra till helhetsmiljön i kulturreseptatet Gallejaur by.

Att utgöra underlag för fortsatt förvaltning och skötsel av trädgårdarna i reseptatet.

Tre värdekärnor utgör grunden till skötselplanen:

- **den historiska bakgrunden** till byns framväxt med hjälp av skriftliga och fotografiska dokument, muntliga berättelser och inventeringsresultat, speciellt vad gäller trädgårdarna

- **byns läge** med topografi, lokalklimat och jordmån som tillsammans utgör grunden för trädgårdarnas utformning, växtinnehåll och de enskilda trädgårdsväxternas möjlighet att överleva

- **det stora intresset**, alltifrån systrarna Karlssons stora trädgårdsintresse, kulturbyggsföreningen Gallejar – Järvlias intresse att locka folk från när och fjärran till besök i byn, åtskilliga privatpersoners trädgårdsintresse till statliga och kommunala myndigheters intresse att bevara och visa upp ett stycke norrbottensk trädgårdshistoria. Tillsammans bildar detta stora intresse en utmärkt grogrund för en lyckosam framtid för kulturreseptatet.

Bakgrund

1801 utsynades första nybygget i Gallejaur. Äldsta byggnaden är troligen från 1809. Efterhand byggdes fler hus, och markerna utmed den bördiga stranden och slutningen nedanför Gallejaurberget odlades upp. Jordbruket sköttes enligt den tidens villkor. Den virkesrika skogen och den fiskrika sjön gav viktiga tillskott för hushållet. Det småskaliga jordbruket förändrades under 1900-talet i ganska liten omfattning, och då bara i den omfattning som var nödvändig för fortsatt drift och underhåll. Ordentlig vägförbindelse kom först 1952. Kring 1950 fick byn också telefonförbindelse och elektricitet.

Skellefteälven som rinner genom Gallejaur reglerades 1964, vilket innebar en stor strukturförändring i byn. Hus flyttades upp från strandområdet och en del av odlingsmarkerna lades under vatten.

Trots detta behöll man det ålderdomliga byggnadsbeståndet med månghussystem, och man fortsatte bruka de marker som fanns kvar. Redan på 1950-talet uppmärksammades detta kulturarv. Men det var först 2008 som den mest intakta delen av byn utnämndes som kulturreseptat. Då hade en hel del byggnader börjat förfalla och marken börjat växa igen. Upprustning av byggnadsbeståndet pågår och odlingsmarken är åter i bruk. Trädgårdarna står näst i tur att upprustas, dels därför att de varit smått berömda i trakten och dels för att de är en viktig länk för helhetsintrycket i byn.

Under 1900-talet hade hushållningssällskapen i Norrbotten och Västerbotten en stor roll för att uppmuntra till trädgårdsodling både i städer och på landsbygden. Man gjorde flera försök redan på 1800-talet, men det var först på 1920-talet som man kunde se ett tydligt trendbrott. Man hade kursverksamhet, delade ut plantor och fröer gratis till dem som önskade, anlade visningsträdgårdar, utförde odlingsförsök, anordnade utställningar och tävlingar mm. Tidigaste prydnadsträdgårdarna på 1920-talet uppvisade ofta bersåer, häckar och alléer framförallt av det härdiga växtmaterial som fanns på platsen, dvs. björk, rönn och hägg. SJ:s försöksverksamhet på 1930- och 40-talet att försköna t.ex. järnvägsstationer innebar att man planterade på den tiden lite ovanligare trädgårdsbuskar t.ex. spireor, kornell, häggmispel,

syren, rosor och oxbär. Intresset från ortsborna blev stort när man insåg hur vackra dessa prydnadsplanteringar kunde bli.

Rabarber vid Anders Larsagårdens bagarstuga. Foto E. Öberg 9 juni 2010

På 1920-talet hade man vid många gårdar i Norrbottens inland åtminstone ett rabarberstånd och någon vinbärsbuske. Efter inspiration från bl.a. hushållningssällskapet började så småningom intresset för trädgårdsodling att växa. Köksväxtodlingen blev allt vanligare, på 1930-talet blev trädgårdsföreningarna allt fler och på 1940-talet gjorde bristen på mat att nyttoodling blev nödvändig.

Från 1938 finns ett citat av vandringsrättaren i Glommersträsk, Sven Gustavsson: ”Det finns knappt en gård som inte har en liten blomstertäppa där det lyser solrosor, petunior, ringblommor, lejongap, prins Gustavs öga, tusensköna, perenna växter och först som sist krasse förstås, den går utmärkt häruppe.”

I Gallejaur kan man än idag finna spår av denna epok i Norrbottens trädgårdshistoria. Spåren skiftar i de olika trädgårdarna, men gemensamt är att rabarbern fått en framskjuten plats vid husknutar, vid hörn av trädgården eller som stomplantering. En intressant iakttagelse är att det ibland finns säregna naturligt eroderade stenar som man placerat på gamla stubbar, vid husknutar eller vid andra kanter. Potatisland verkade man ha vid varje gård, men de flyttade runt i de torrare delarna av byn. Linodling har enligt byborna förekommit under några år, troligen på 1940-talet, men bara i mindre omfattning.

Anders Larsagårdens trädgård före första röjningen. Foto E. Öberg 9 juni 2010

Anders Larsagårdens trädgård efter första röjningen. Foto B. Öster 8 juli 2010

Skötselområden

De trädgårdar som denna plan omfattar ligger samtliga inom kulturreseptatet. De är fyra till antalet, varav två är särskilt intressanta rusta upp, dels därför att de är i mycket stort behov av renovering och dels därför att de har det intressantaste växtinnehållet. Det gäller trädgårdarna vid Karlssons gård och Anders Larsagården. Forslunds trädgård har inte lika stort renoveringsbehov och Löfgrens sköts privat. För enkelhetens skull har skötselområdena indelats efter trädgårdarnas namn enligt ovan. Till varje trädgård hör en serie bilder som beskriver växtinnehåll, skötselbehov mm.

Karlssons trädgård

Karlssons bostadshus med trädgård, troligen på 1960-talet. Foto funnet i en dokumentpärm hos kulturbygdsföreningen Gallejar - Järvlia

Historik:

Med ledning av äldre foton, muntlig och skriftlig information har det framkommit att trädgården ändrat utseende och användning under årens lopp. Huset är från 1920. Under några år på 1920- och 30-talet fungerade det förutom som bostad även som skola, och i slutet av 1940-talet som telefonstation. Familjen Karlsson, som bodde i huset, skötte om jordbruket på gården och anlade en prydnadsväxt- och köksväxträdgård i söderläget invid huset. Vid husets sydsida har en fin liten paradrabatt anlagts. En stomplantering av några träd, ett antal buskar och rabarber bildar en ram kring trädgården. Alltefter tid och intresse har nya arter prövats och flyttats.

Under många år fanns en flaggstång i nederkanten av trädgården. Kring denna anlades en mindre rabatt. På försommaren satte man ut en del av krukväxterna i rabatten eller på bron.

Kring några rabatter lade man runda stenar som avgränsning. Bakom huset satte man upp staket för att inte betesdjuren skulle komma in i trädgården.

På äldre foton kan man identifiera följande växter: rönn, flera spireor, flera rossorter, en stor gran i östra delen, äppelträd vid paradrabatten, humle, rabarber, riddarsporre, lupin, iris, kungsljus, prästkraige, pion, randgräs, slide, vallört, tulpaner och gamsrot.

Nuläge:

Karlssons trädgård. Foto E. Öberg 9 juni 2010

Trädgården är relativt starkt igenväxt. Buskarna har brett ut sig åt alla håll, även utanför trädgården. Några av träden har fallit. Av perennerna har särskilt slidet tagit över den tidigare välskötta och innehållsrika inre delen. Rabarberplantor utgör en markant stomme i trädgårdens struktur utmed mittgången upp mot huset. Denna mittgång består av gräs. I den övre delen kan några stenlagda trappsteg skönjas under gräset. Stenläggningen framför huset är överväxt av gräs. Paradrabatten invid huset har helt mist sin ursprungliga karaktär. Ett äppelträd, som väckt mycken beundran i trakten, stod intill paradrabatten, men det är numera borta, troligen efter en svår vinter på 1980-talet. Äppelträdet kan ha kommit från Stockholm genom en släkting.

Orsaken till varför man lagt ett långsträckt röse med stenar strax öster om huset och under en björk väntar fortfarande på sin lösning – kan det vara en början till ett vackert stenparti eller var det bara stenar som låg i vägen? Flaggstången som tidigare stod i nederkanten av trädgården är borta sedan ett antal år. Den stora granen i östra delen finns fortfarande kvar och är idag mycket ståtlig.

Inventeringsresultat och analys:

Trädbeståndet går till stor del att behålla. Det gäller också buskbeståndet, som tillsammans med träden ger en bra inramning av trädgården. Mångfalden av buskar (flera rossorter, spireor och syrener samt karagan, röda vinbär m.m.) ger tillsammans ett livligt intryck.

Syren (villosagruppen) Foto E. Öberg 9 juni 2010

Det perenna växtmaterialet är i skiftande kondition. Slidet har tagit över så att en del andra arter mer eller mindre kvävs. Vid en uppröjning kan man troligen finna fler arter som tidigare funnits här. Några av dem har "rymt" till områdena runtom trädgården, t.ex. en röd gullviva och bergklint.

Av vårväxter, framförallt lökväxter, hittades flera arter som spritt sig lite här och där, även utanför själva trädgården. Några krokusar och en hel del krollilja är exempel på detta. Det mesta bör gå att rädda.

Några medicinalväxter och en hel del köksväxter, fr.a. rotfrukter (morot, kålrot, rova) och löksorter (gul lök, schalottenlök) har enligt uppgift från Eva Gradins dokumentation om Gallejaur funnits tidigare. Mästerrot och pepparrot finns fortfarande kvar. Uppför husväggen klättrar ännu humlen.

Vitsippor. Foto B. Öster 23 maj 2010

Ett fint område med ganska storblommig vitsippa som senare under sommaren döljs under strutbräken kan få vara kvar i den östliga delen av trädgården.

Stenläggningen är viktig för funktionen i trädgården, den bär både upp nivåskillnader och skyddar från förslitning i markskiktet. En ny flaggstång skulle ge mer liv åt gården.

På gamla stubbar och invid husknuten finns ibland lite udda stenar, som troligen hämtats från älven. De bör få ligga kvar på sina platser.

Anders Larsagårdens trädgård

Historik:

Anders Larsagården på 1950-talet, före 1957. Foto funnet i en dokumentpärm hos kulturbygdsföreningen Gallejar - Järvlia

Vid studier av foton, skriftliga och muntliga källor framgår att trädgården haft en större betoning på "statusträdgård" i jämförelse med Karlssons trädgård. En stramare indelning av trädgården tyder på detta. Huset som byggdes 1864, är fortfarande ett av de största i byn, det omges av ett antal mindre hus för varsitt ändamål, och husets folk var lite mer välbärgade och hade många kontakter utanför byn. Här samlades man för religiösa möten när någon präst eller predikant kom till byn. I och med att man sommartid flyttade ut i bagarstugan kunde man få mer tid att ägna sig åt en del trädgårdsbruk.

Om man jämför de allra tidigaste foton från gården med foton från 1940-talet framgår det att man gjort en utfyllnad mellan huset och trädgården för att ge bättre plats åt både en trappa och en körväg. En ganska brant slänt mot trädgården blev följden. Invid husväggen på ömse sidor om trappan fanns hallon, rabarber och några storväxta perenner. Längs östra gaveln anlade man i något skede en ganska bred rabatt. Intill denna finns spår av ett stort rönnbuskage. I slänten ner mot trädgården och mittför huvudentrén till huset gjorde man en stentrappa med tio steg. Stentrappan bildade tillsammans med en trädgårdsgång en mittaxel genom trädgården. På båda sidor om mittgången anlade man odlingsbäddar för olika ändamål.

Enligt en bildtext till ett foto från 1939 fanns det ett köksväxtland med bl.a. rotfrukter i ett eller ett par av dessa rabatter. Och i ett tidningsurklipp, troligen från 1940-talet och som handlar om Lisa Karlsson, finns angivet att "köksträdgården omfattar 200 kvm" och "från denna har erhållits kålrötter, rödbetor, morötter, kålhuvuden, ärter, spenat, lök och rabarber". Vidare anges att "köksträdgården omfattar också 1 fruktträd och 2 bärbuskar". (Det är dock inte helt säkert att det är Anders Larsagårdens trädgård som avses, det kan möjligen vara

Karlssons. Å andra sidan skulle man knappast ha anlagt så strikta odlingsbäddar som finns i denna trädgård om man inte var angelägen om att lätt komma åt att sköta om grödorna för att sedan skörda dem.)

Längst ner hade man en stor prydnadsväxtrabatt. Ett stort rönnbuskage i det sydöstra hörnet gav en tydlig karaktär åt trädgården liksom en stor björk mellan trädgården och bagarstugan. Rönnbuskaget kan eventuellt ha varit en berså. Som inramning till trädgården planterades röda vinbär, rönn och hallon längs östra och södra sidan. Här uppsattes också ett borttagbart staket, troligen för att förhindra betesdjuren att ta sig in i trädgården i samband med sensommarens efterbete. En rikblommande hägg sattes som hörnmarkering i det nordöstra hörnet. Rabarber användes som stomplantering dels i en del hörn men även inne i trädgården.

På äldre foton dominerar dels en stor björk och dels det stora rönnbuskaget i nedre delen av trädgården. Rönnbuskaget var redan då så stort att det är svårt att se trädgårdens innehåll. Men dessa växter har i alla fall kunnat identifieras: rönn, hägg, röda vinbär, hallon, rabarber, humle, gullstav, en storblommig vallmo och ev. bolltistel. På något foto står en stor kruka, mest troligt med en dahlia, på trappan till huset.

Inhägnad trädgårdstäppa vid bagarstugan. Foto funnet i en dokumentpärm hos kulturbygdsföreningen Gallejar - Järvlia

På ett annat foto syns en liten inhägnad trädgårdstäppa vid bagarstugan. Av fotot att döma kan det ha varit på 1920-talet. Var det Gallejurs första trädgård? Humle slingrade sig upp på trådar vid väggen till bagarstugan. Enligt en rekvisition från Östmans fröhandel, Köpmanholmen, har en Sofia Vikberg i Gallejaur (som då troligen bodde på Anders Larsagården) i maj 1927 beställt följande fröer: "evighetsblomma, klockblomma, luktärter, poppelros, papaver tulpanvallmo, pionvallmo, rheoas, somniferum, phlox, reseda, jättepensé, blandat frö, ringblomma". På ett foto som föreställer två vuxna och två barn finns en del av dessa blommor, och det kan vara taget från just den lilla trädgårdstäppan.

Nuläge:

Trädgården lämnades åt sitt öde flera år tidigare än Karlssons och är mycket igenväxt. Den västra delen har helt vuxit igen med spirea och den östra med hallonsnår. Den stora björken finns fortfarande kvar men är rötangripen. Det dominerande rönnbuskaget i det sydöstra hörnet höggs ner för flera år sen, vilket har inneburit att trädgården idag ger ett mycket öppnare intryck än vad som antyds på äldre foton. Östra kantens planterade röda vinbär, rönn och hallon finns delvis kvar, liksom flera arter av rosor, syren och spirea. Staketrester har tagits om hand. I slänten finns en liten humleplanta.

Stentrappa och träräcke vid Anders Larsagården. Foto B. Öster 8 juli 2010

Vid mittgången finns rester av den stenlagda trappan, liksom ett träräcke utmed denna. Stomplanteringen av rabarber finns kvar. En del perenner som exempelvis pion, toppklocka och borstnejlika, liksom en del liljor kan ännu hittas. Fynd av tibast och renfana kan tyda på att man haft medicinalväxter i trädgården.

Nästan inga trädgårdsväxter finns kvar utmed husets framsida eller östra sida. Pärlhyacint var det enda som kunde hittas.

Av det stora rönnbuskaget öster om huset återstår bara några grova stubbar och röda vinbärbuskar. Det kan tänkas att de liljor som också finns här ursprungligen kommer från östra rabatten.

Vid bagarstugan finns rabarber och några rosenbuskar.

Inventeringsresultat och analys:

Efter sommarens uppröjning kan man nu tydligare se trädgårdens uppbyggnad i odlingsbäddar, gångsystem, bärbuskar, inhägnad, trappa mm.

Gångsystemet nedanför trappan börjar skönjas. Foto B. Öster 13 augusti 2010

Nya träd håller på att växa upp som eventuellt kan tas till vara som ersättning för det stora rönnbuskaget i sydöstra hörnet.

Det stora spireabuskaget i västra delen har minskats ner, och efter jordbearbetning för att minska fortsatta uppslag kan man låta det röjda området tills vidare bli ersatt av gräs. En syren och rosenbuske i spireabuskaget är intressanta att spara.

Den stora björken kan tills vidare vara kvar, men eftersom den är kring 100 år gammal och dessutom rötangripen bör den tas ner inom bara några år. Vinbärsbuskarna och rönnarna i östra kanten kan även i fortsättningen bilda en bra inramning.

Det gamla staketet kan utgöra mall för ett nytt staket utmed östra och södra kanten. Staketet kan konstrueras så att det är lätt borttagbart.

Stentrappan är en viktig del som efter framröjning och tillrättaläggning kan återge trädgården en tydlig karaktär.

Gångsystemet och odlingsbäddarna är en vital del av trädgårdsstrukturen, men en ordentlig jordbearbetning måste till för att förhindra fortsatt oönskad fröspridning och igenväxning (se mer om detta i restaureringsplanen). Eventuella "slumrande" fröer och plantrester i jorden ges då möjlighet att börja spira igen. De trädgårdsväxter som finns här bör tillfälligt flyttas tills jordbearbetningen är klar. Rabarbern kan stå kvar. Gångarna har troligen inte varit belagda, utan snarare gräsbevuxna.

Den starka igenväxningen med hallon kan ha sitt ursprung i att man dels använt den skuggiga delen av trädgården under rönnbuskaget för kompostering av växtrester m.m., dels att igenväxningen fått extra fart i och med att man högg ner det stora rönnbuskaget. Slänten som tidigare nästan var fri från buskar skulle nu behöva röjas fram.

Rönnbuskaget öster om huset bör kunna få vara kvar, men stubbarna bör tas bort.

Den breda rabatten vid östra gaveln och den ena framsidesrabatten skulle på sikt kunna utvecklas till riktiga paradrabatter.

Vid bagarstugan finns bl.a. tre rossorter (en av dessa är finnros som är fridlyst som vildväxande), rabarber, akleja m.m. som tills vidare får stå kvar.

Finnros vid bagarstugan. Foto E. Öberg 9 juni 2010

Forslunds trädgård

Historik:

Forslunds gård. Foto E. Öberg 9 juni 2010

Huset byggdes 1941 och flyttades upp från strandområdet troligen 1962 i samband med vattenkraftsregleringen av Skellefteälven. Huset placerades på ett område som byggts upp av jordmassor. I och med detta blev huset omgivet av slänter på tre sidor. En ny trädgård, huvudsakligen uppbyggd av träd och buskar, anlades på slänterna. Rabatter iordningställdes utmed husets alla fyra sidor.

Kanelros. Foto E. Öberg 7 juli 2010

Nuläge:

Buskarna har brett ut sig. Foto B. Öster 23 maj 2010

Alla träd och buskar som planterades från början verkar vara kvar. Buskarna har dock brett ut sig ganska mycket, och är rätt förvuxna. Rabatterna runt huset finns kvar. Stora tegelstenar har mestadels använts som rabattkant. Sporadiska rester av vårblommor, t. ex. påskliljor och scilla, och perenner, t. ex. uppländsk vallört och strutbräken, växer fortfarande i rabatterna.

Inventeringsresultat och analys:

Det överväldigande buskaget i slänten nedanför huset är karaktärsskapande. Flera sorter av rosor, syrener och spireor liksom rosentry bygger upp buskaget och ger omväxling genom olika blomningstider, olika bladverk och olika höstfärger. Huvuddelen av buskaget kan efter en del begränsning mot omgivande mark vara kvar. En föryngringsbeskärning behövs. Framförallt bör man försöka återskapa den fina utsikten mot sjön från huset. Häggar och rönnar i buskaget behöver kapas. Rabatterna skulle efter upprustning vara lämpliga som mellanlagringsplats av de växter som måste flyttas från de andra trädgårdarna.

Den vackra pimpinellrosen (*Rosa spinosissima*) vid gårdens nordöstra hörn. Foto E. Öberg 7 juli 2010

Löfgrens trädgård

Historik:

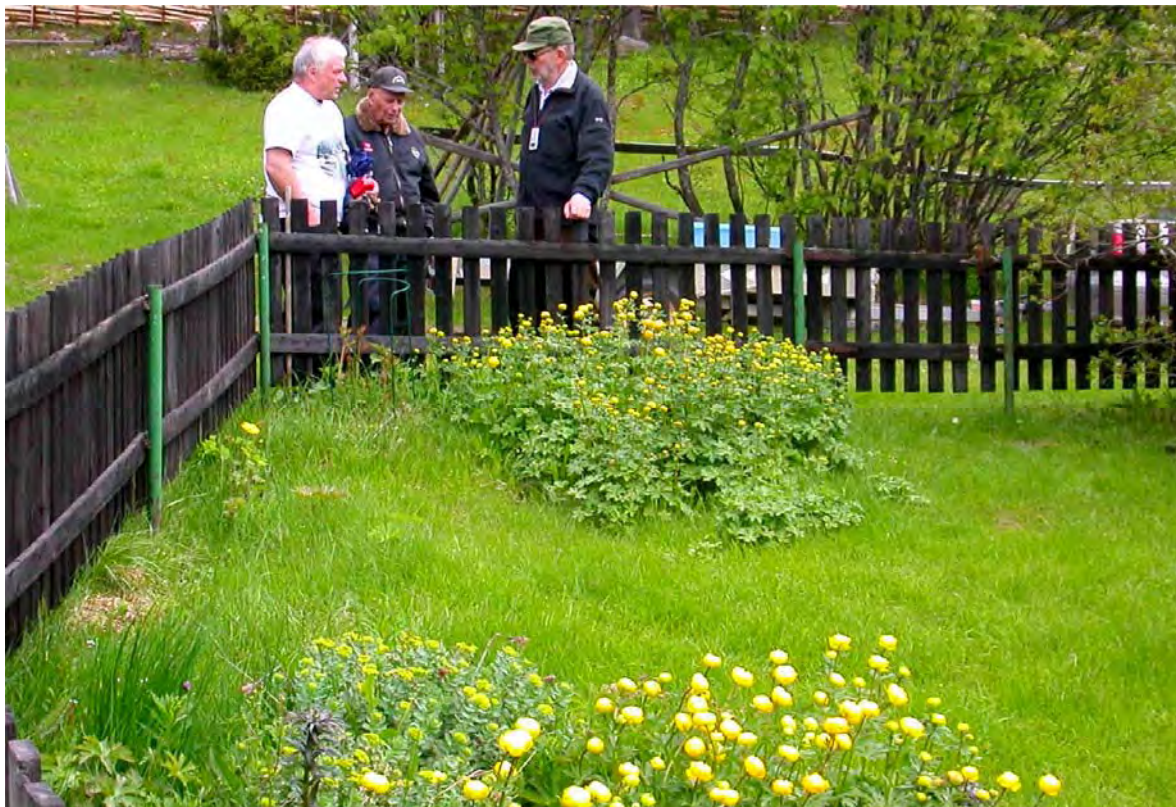

Löfgrens bostadshus uppfördes 1860. Foto B. Öster 1 juni 2010

Nuläge:

Bostadshuset har sedan det byggdes 1860 genomgått smärre yttre förändringar. Strax SO om huset finns en ladugård.

Hus och trädgård sköts av privatpersoner. Gräset är maskinklippt. Den lilla trädgårdsdelen omges av ett staket. Väluppväxta buskar med bl.a. syrener och druvfläder finns framförallt i östra delen. Några intressanta perenner, t.ex. storblommig smörboll, rosenrot, riddarsporre och pioner finns här. Utmed husets västsida finns en smal rabatt med bl.a Jacobs stege och akleja.

Den inhägnade trädgården vid Löfgrens gård. I förgrunden syns bl.a. smörboll och rosenrot. Foto B. Öster 9 juni 2010

Inventeringsresultat och analys:

Trädgården kan vara kvar i befintligt skick. Om möjligt skulle en del växter efter delning kunna användas i Karlssons och Anders Larsagårdens trädgårdar.

Mål för skötselområdena

Gemensamma mål:

- att ta vara på det historiska perspektivet, speciellt vad gäller växtmaterialet och trädgårdarnas struktur och uppbyggnad
- att vara lyhörd för traktens kvalitéer i form av jordmån, topografi, klimat
- att ta vara på det lokala och regionala intresset och engagemanget

Kvalitetsmål

Karlssons trädgård:

Uppvisa en levande trädgård som den kan ha sett ut och skötts på 1960-talet i en by i Norrbottens inland.

Anders Larsagårdens trädgård:

Uppvisa en idealträdgård som den kan ha sett ut och skötts under 1930-, 40- och 50-talen i en by i Norrbottens inland.

Forslunds trädgård:

Uppvisa en enkel och lättskött trädgård från 1960- och 70-talet. Rabatterna ska vara växtdepåer för Karlssons- och Anders Larsa-gårdarnas trädgårdar, åtminstone under dessa trädgårdars restaureringsfas.

Löfgrens trädgård:

Utgöra inspiration från en privat trädgård med exempel på äldre trädgårdsväxter som funnits länge i Gallejaur.

Skötselmål, rekommendationer

Karlssons trädgård:

Karlssons trädgård i ett skede då den kanske var som vackrast, ett tänkbart mål vid restaureringen. Allt ser välskött ut, äppelträdet blommar och flaggstången är som ett smycke i kanten av trädgården. Foto funnet i en dokumentpärm hos kulturbygdsföreningen Gallejar - Järvlia

Trädgården ska skötas och underhållas som den levande trädgård den var på 1960-talet.

- Den bördiga jordmån som under årens lopp byggts upp i trädgården ska betraktas som en viktig resurs och jorden får inte bytas ut.
- De nuvarande grovstrukturerna i form av gångar, stenbeläggning, buskage, enskilda träd och rabarberplantering ska behållas så intakta som möjligt.
- Arter och sorter som finns idag ska antingen behållas på sin nuvarande plats eller flyttas till annan plats inom trädgården om man finner det lämpligt.
- Arter och sorter som har "rymt" utanför trädgården ska flyttas tillbaka in i trädgården.
- Arter och sorter som efter bedömning av sakkunniga och efter fortsatt granskning av källmaterial bör ha funnits i trädgården kan utgöra en god komplettering för att vidmakthålla dynamiken i struktur och innehåll i trädgården. Ettåriga växter som var typiska för 1960-talet får gärna planteras in.
- Ett mindre köksväxtland för rotfrukter, kål och lök bör anläggas och om så sker skötas väl.
- Paradrabatten vid husväggen ska vara den bäst skötta delen.

- Under sommarmånaderna får gärna inomhusväxter flyttas ut till paradrabatten eller ställas på bron.
- Stentrappa och stenläggning bör kunna hållas fri från överväxning genom naturligt tramp.
- Betesdjur ska hållas borta från trädgården.
- Trädgården ska betraktas som om den vore privat tomt som man gärna får gå in i men inte ta växter eller växtdelar ifrån.
- Buskar och träd ska beskäras i mån av behov.
- Endast i undantagsfall får arter eller sorter bytas ut.
- Kemiska bekämpningsmedel får inte användas.
- Helst bör maskinklippning av gräsytor undvikas, hellre lieslätter
- Vid gödsling av rabatterna bör i första hand naturgödsel från intilliggande djurstall användas.

Anders Larsagårdens trädgård:

Något bra foto som visar hur trädgården kan ha sett ut under sin mest välskötta tid och som skulle kunna vara en tydlig förebild för restaurering och skötsel framöver har ännu inte hittats. Men med ledning av det material som hittills påträffats kan ändå några riktlinjer redovisas:

- Trädgården ska skötas och underhållas som en tänkbar idealträdgård som den kan ha sett ut under 1930-, 40- och 50-talen. Under denna tid var det lite av status att hålla sig med en vacker trädgård och samtidigt ha en del som nyttoträdgård med köks- och medicinalväxter. En skrift från 1945 om hur man skulle kunna organisera sin köksväxtträdgård kan tjäna som vägledning (se bilder nedan). En tänkbar utveckling är att så småningom använda den som undervisningsträdgård.
- Den bördiga jordmån som under årens lopp byggts upp i trädgården ska betraktas som en viktig resurs och jorden får inte bytas ut.
- De nuvarande grovstrukturerna i form av gångar, odlingsbäddar, stentrappa med räcke, staket, buskage, träd och rabarberplantering ska behållas så intakta som möjligt.
- Efter en genomgripande jordbearbetning av prydnadsväxtrabatter, köksväxt- och medicinalväxtrabatter finns förutsättningar att återfå den goda jordmån som bör ha funnits här. Huvudvikten ska läggas på att hålla dessa rabatter i fortsatt gott skick.
- Den rötskadade men fortfarande magnifika stora björken mellan trädgården och bagarstugan bör vara kvar till dess att den bedöms innebära alltför stor risk för besökare och intilliggande hus. En tänkbar möjlighet är att försöka beskära den i omgångar. Björken hyser enligt uppgift en intressant insektsfauna och svamp- och lavflora, och bör därför undersökas noga innan nedtagning.
- Arter och sorter som finns idag ska antingen behållas på sin nuvarande plats eller flyttas till annan plats inom trädgården om man finner det lämpligt.
- Arter och sorter som efter bedömning av sakkunniga och efter fortsatt granskning av källmaterial bör ha funnits i trädgården ska så snart det är möjligt planteras in.
- Stentrappan med räcke samt omgivande staket ska hållas i gott skick.
- Betesdjur ska hållas borta från trädgården.
- Trädgården ska betraktas som om den vore privat tomt som man gärna får gå in i men inte ta växter eller växtdelar ifrån.
- Buskar och träd ska beskäras i mån av behov.
- Endast i undantagsfall får vissa arter eller sorter bytas ut.
- Kemiska bekämpningsmedel får inte användas.
- Helst bör maskinklippning av gräsytor undvikas, hellre lieslätter.
- Vid gödsling av rabatterna bör i första hand naturgödsel från intilliggande djurstall användas.

KÖKSVÄXTLOTT FÖR HUSBEOHOVSODLING I NORRLAND. (ZON V-VI).

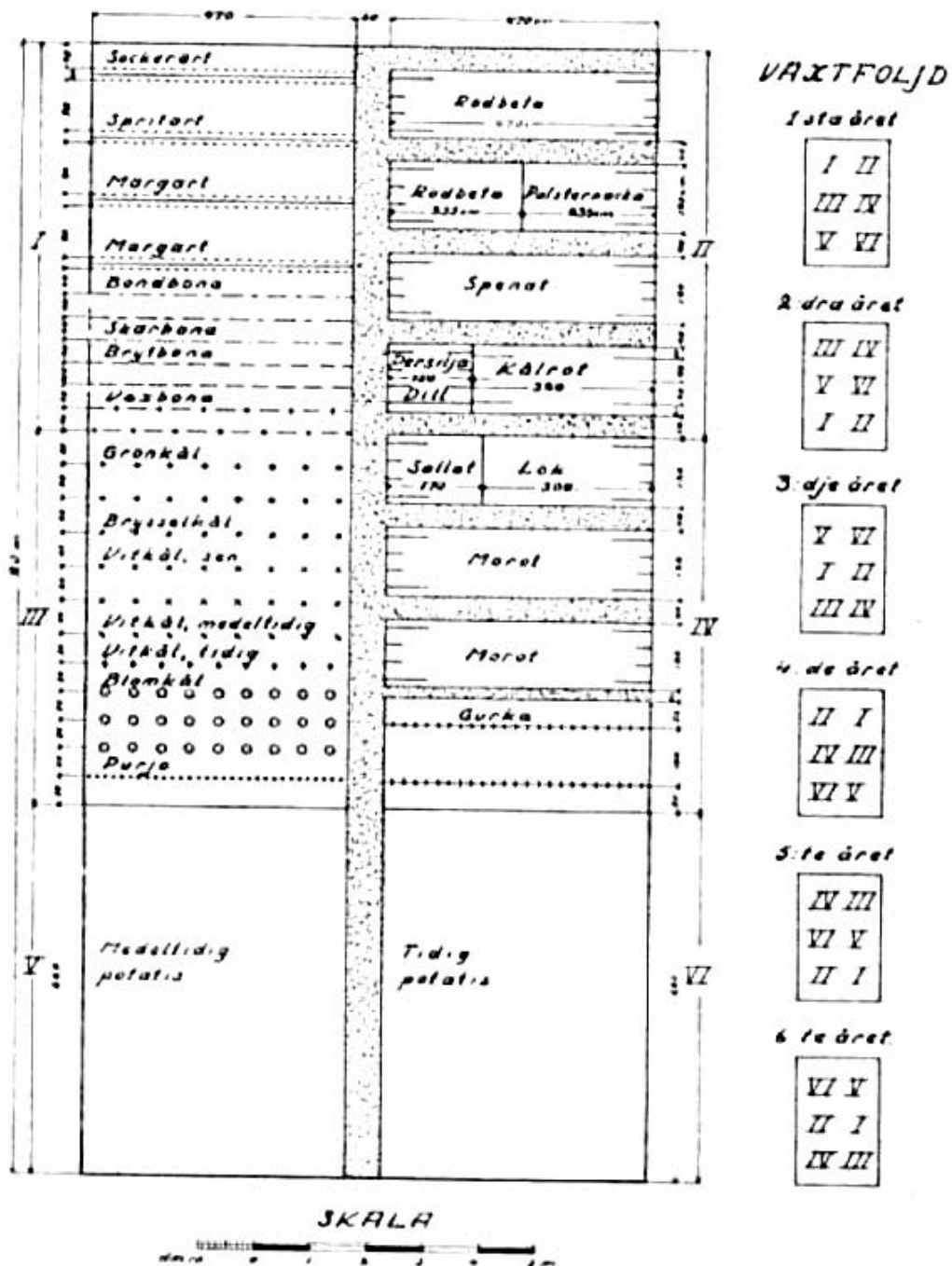

Fig. 1. Köksväxtlott på 200 km för Norrland.

Bild hämtad ur Kortfattad vägledning i köksväxtodling. Statens Livsmedelskommission, 1945.

En kolonilott på 200 kvm uppdelas på följande sätt:

Kulturmätod och växtslag	Zon	Areal i kvm.		Plant- o. fröbehov		Normal skörd i kg	
		Fig. 1. IV—V	Fig. 2. I—III	Fig. 1.	Fig. 2.	Fig. 1.	Fig. 2.
Sådd:		Antal portioner					
Brytböna	4	4—6	2	2—3	6	6—9	
Vaxböna	4	4	2	2	6	6	
Skärböna	2	—	1	—	3	—	
Brun böna	—	0—6	—	2	—	10	
Bondböna	4	0—4	2	2	6	6	
Dill	1/2	1/2	1	1	—	—	
Gurka	—	10	—	1	—	10	
Kålrot	4	2 1/2	1	1	15	10	
Morot, tidig	5 1/2	3	2	1	15	10	
Morot, sen	5 1/2	5 1/2	2	2	20	20	
Palsternacka	3	3	1	1	10	10	
Persilja	1	1	1	1	2	2	
Rädisa	Mellankultur		2	2	—	—	
Rödbeta	8 1/2	5 1/2	2	2	25	15	
Sallat	2	1	1	1	—	—	
Spenat	5 1/2	5 1/2	1	1	5	5	
Brytärt	—	5	—	1	—	4	
Socketärt	5	5	1	1	4	4	
Spritärt	5	—	1	—	4	—	
Märgärt	10	10	2	2	8	8	
Plantering¹:		Antal plantor					
Blomkål	7	7	35	35	14	14	
Brysselkål	3	5 1/2	12	25	3	6	
Grönkål	5 1/2	3	25	12	8	4	
Vitkål, tidig	2	2	15	15	10	10	
Vitkål, medeltidig ..	2 1/2	2 1/2	15	15	12	12	
Vitkål, sen	5 1/2	5 1/2	25	25	25	25	
Purjo	2 1/2	2 1/2	40	40	7	7	
Lök	3 1/2	4 1/2	100	250	5	9	
Rotselleri	—	1 1/2	—	16	—	3	
Tomat	—	7	—	20	—	20	
Gurka (Norrländ)	8 1/2	—	60	—	8	—	
Potatis	62	62	20 kg	20 kg	150	150	
Gångar	28 1/2	25 1/2					
Summa kvm		200	200				

¹ Vid beräkning av plantbehovet ha även reservplantor medtagits. Antalet ordinarie plantor framgå av bilderna.

Bild hämtad ur Kortfattad vägledning i köksväxtodling. Statens Livsmedelskommission, 1945.

Forslunds trädgård:

Forslunds trädgård. Efter beskärning av nuvarande buskar bör trädgården få ungefär detta utseende. Foto funnet i en dokumentpärm hos kulturbygdsföreningen Gallejar - Järvlia

Trädgården ska i huvudsak behållas i befintligt skick.

- Buskbeståndet ska inte få bre ut sig mer. Föryngringsbeskärning behövs med några års mellanrum. Utsikten mot sjön ska bevaras.
- Rabatterna ska hållas i så ogräsfritt skick som möjligt.
- Gräsklippning runt huset bör utföras regelbundet.

Löfgrens trädgård:

Trädgården bör i samråd med husägaren/nyttjaren behållas i vårdat skick.

Restaureringsplan

Allmän strategi

Det ligger i sakens natur att restaurering av en trädgård inte låter sig göras vid ett enda tillfälle. Särskilt tids- och arbetskrävande blir det när trädgården har fått förfalla och igenväxningen tagit ordentligt fäste, som i fallet Anders Larsagårdens trädgård. Den fina hävd som successivt byggts upp efter år av jordbearbetning, gödsling och ogrärensning går inte att återskapa ens på ett år. Det måste få ta tid. Man har allt att vinna på att grundläggande jordbearbetning görs innan vidare åtgärder vidtas. Den årliga skötseln längre fram blir då så mycket enklare. Samtidigt är det viktigt att just den årliga skötseln verkligen blir av. Försummas den är man snart tillbaka i kostsamma restaureringsåtgärder igen.

I Anders Larsagårdens trädgård föreslås att en genomgripande jordbearbetning sker. Syftet är att lufta och blanda jorden, få bort rötter från de buskar och träd som inte ska vara kvar, ge möjlighet för ”slumrande” frön att gro, ge möjlighet för växter som fört en tynande tillvaro på grund av för hård konkurrens från buskar och träd att åter träda fram och dessutom ge bra odlingsbar jord inför framtida planteringar och sådder. Samma sak gäller för delar av Karlssons trädgård. Vilken metod som ska användas får utformas vid fortsatta samråd mellan länsstyrelsen som är förvaltare och de som utför det praktiska arbetet, och kan då förslagsvis bedrivas som ett utvecklingsprojekt.

Ibland kan s.k. hjälpsådd behövas, exempelvis om man vill få samma typ av gräsmatta på en öppen jordyta som man har intill. Under eftersommaren / hösten repar man mogna frön från den intilliggande gräsmattan och sår ut på jordytan. Jordytan bör dessförinnan ha plattats till och vattnats. Påföljande år kan den nya gräsmattan klippas som vanligt. Även detta kan bedrivas som ett utvecklingsprojekt.

Prioritering

I första hand ska Anders Larsagårdens trädgård restaureras, av flera skäl. Den är i störst behov av upprustning, det är till den gården de flesta besökare kommer, den ligger i blickpunkten från flera håll i byn och kommer efter upprustning att kanske ha det största pedagogiska värdet för att spegla den avsedda perioden. Därtill kommer att den har stor utvecklingspotential.

I andra hand ska Karlssons trädgård restaureras. Igenväxningen är inte lika stor som i Anders Larsagårdens trädgård, och kan med relativt få åtgärder bli den dynamiska trädgård den en gång var. Trädgården står för en stor portion charm och är kanske den mest ”nära” trädgården.

I tredje hand ska Forslunds trädgård restaureras. I ett första skede måste rabatterna åtgärdas som en förutsättning för att plantor som räddas från de andra trädgårdarna kan få en tillfällig överlevnadsplats.

Löfgrens trädgård är sköts privat och lämnas utan åtgärd.

I alla de tre prioriterade trädgårdarna behövs begränsnings- och förnygringsbeskärning av buskar och träd. Det är en uppgift som kräver särskilda utbildningsinsatser.

Innan flyttning och plantering av befintliga och föreslagna växter sker bör grundläggande kunskaper om metoder, redskap, fortsatt skötsel osv. förmedlas.

Istandsättnings- och skötselåtgärder

Nuläget för varje trädgård presenteras först i form av en ritning. För Karlssons trädgård och Anders Larsagårdens trädgård har uppmätning gjorts sommaren 2010. För Forslunds och Löfgrens trädgård har ej skalenliga skisser gjorts.

Därefter följer en ritning kallad ”förslag till framtida trädgård”. Det gäller för Karlssons, Anders Larsagårdens och Forslunds trädgårdar eftersom det är de trädgårdarna som föreslås bli föremål för mer genomgripande åtgärder. Löfgrens trädgård lämnas utan åtgärd.

En växtförteckning för varje trädgård upprättades i samband med inventeringen, och ställning har tagits till hur varje art/sort ska behandlas i fortsättningen. Växternas nummer återfinns på ritningarna.

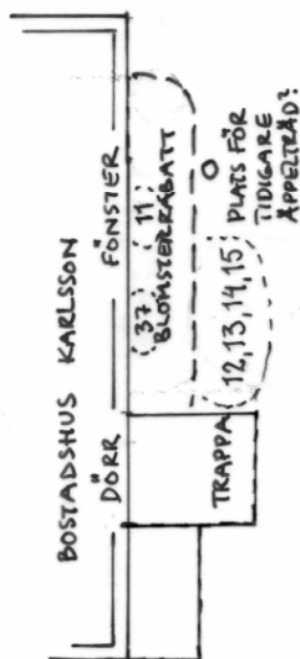
För varje trädgård beskrivs sedan istandsättningsåtgärder i prioriteringsordning. De flesta åtgärderna hänger ihop så att den ena åtgärden inte kan göras utan att den andra görs. En beskrivning månad för månad av när varje skötselåtgärd lämpligen utförs redovisas också.

Några kommentarer till ritningarna:

- I princip ligger trädgårdarna i nord-sydlig riktning med bostadshuset i norr och trädgården i söder.
- Den stora granen i Karlssons trädgård står egentligen något längre bort än vad som syns på ritningen (jämför snedbildsfotot på sid. 21).
- På förslagsritningen för Anders Larsagårdens trädgård har fyra köksväxtland markerats med romerska siffror.

Några kommentarer till växtförteckningarna:

- Några arter finns bara kvar i några få exemplar (t.ex. gullviva). Som åtgärd föreslås att de flyttas. Det är mycket viktigt att dessa letas upp och så fort det är möjligt flyttas över till Forslundsgården för mellanlagring tills dess att de kan flyttas tillbaka till en säker plats i den restaurerade rabatten.
- En del arter har spridit sig längre bort än de fanns från början (t. ex. krollilja). Under beteckningen ”åtgärd” föreslås att dessa flyttas ihop igen. I många fall måste de försiktigt grävas upp och tillfälligt mellanlagras i en för detta ändamål iordningställd rabatt vid Forslundsgården i avvaktan på att den ”ordinarie” rabatten gjorts i ordning. Återflyttningen bör också ske försiktigt.
- Några arter som spridit sig kan stå kvar i sin huvudgrupp och kompletteras med de som spridit sig längre bort (t.ex. liljekonvalj).

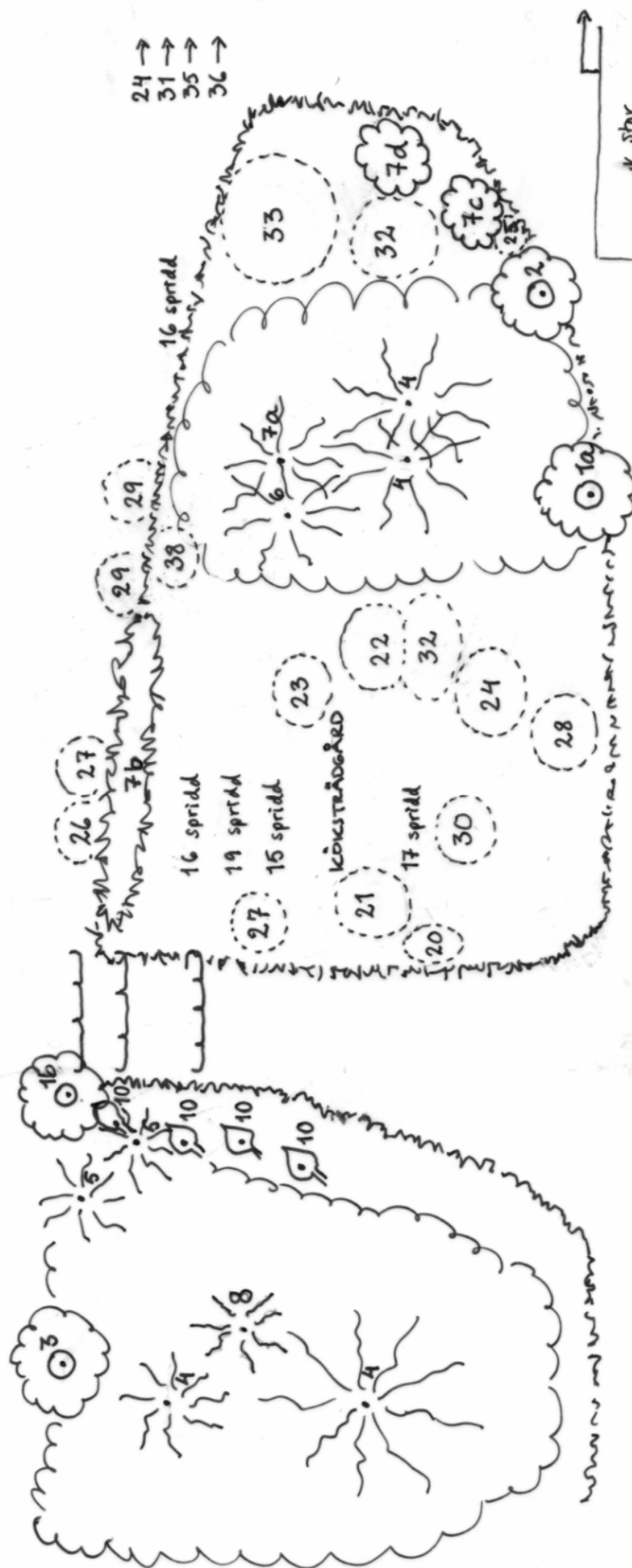
KARLSSONS TRÄDGÅRD
Nuläge 2010

0 1 2 3 4 5 M

Siffror = se växtförteckning

18 spridd

14 spridd

BETECKNINGAR:

- GRÄSKANT
- BUSKAGE
- INMÄTT TRÄD
- INMÄTT BUSKE
- INMÄTT RABARBER
- STENTRÄPPA
- TRÄDBATT
- PERENN

VÄXTFÖRTECKNING

Inventering utförd 23 maj – 9 september 2010

Karlssons trädgård

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Källa	Åtgärd
<u>Träd och buskar</u>			
Hägg	Prunus padus	Inv. nr 1a	Ta bort
Hägg	Prunus padus	Inv. nr 1b	Stå kvar
Sälg	Salix caprea	Inv. nr 2	Ta bort
Rönn	Sorbus aucuparia	Inv. nr 3	Stå kvar
Ullsyren	Syringa villosa 1)	Inv. nr 4	Begränsa
Röda vinbär	Ribes ´Röda Holländska´	Inv. nr 5	Beskära
Klasespirea	Spirea x billardii	Inv. nr 6	Begränsa
Daggros	Rosa glauca	Inv. nr 7a	Beskära
Rugosaros	Rosa ´Hansa´ 2)	Inv. nr 7b	Beskära
Fylld kanelros	Rosa ´Tornedal´ 3)	Inv. nr 7c	Stå kvar
Pimpinellros	Rosa spinosissima	Inv. nr 7d	Stå kvar
Häckkaragan	Caragana arborescens	Inv. nr 8	Stå kvar
Tok (ölandstok)	Potentilla fruticosa)	Inv. nr 9	Stå kvar alt. flytta
Äppelträd	Malus domestica (okänd sort)	Äldre foton	Plantera nytt
<u>Perenner</u>			
Rabarber	Rheum rhabarbarum 4)	Inv. nr 10	Stå kvar
Humle	Humulus lupulus	Inv. nr 11	Stå kvar
Akleja	Aquilegia vulgaris	Inv. nr 12	Spridd, flytta ihop
Smultron	Fragaria vesca	Inv. nr 13	Stå kvar, begränsa
Krollilja	Lilium martagon	Inv. nr 14	Spridd, flytta ihop
Rysk blåstjärna	Scilla siberica	Inv. nr 15	Spridd, flytta ihop
Slide	Aconogonon sp. 5)	Inv. nr 16	Stå kvar, begränsa/flytta
Toppklocka	Campanula glomerata	Inv. nr 17	Spridd, flytta ihop
Parksallat	Cicerbita macrophylla 6)	Inv. nr 18	Rensa bort
Liljekonvalj	Convallaria majalis	Inv. nr 19	Stå kvar alt. flytta ihop
Praktnäva	Geranium himalayense 7)	Inv. nr 20	Stå kvar alt. flytta
Brandlilja	Lilium bulbiferum	Inv. nr 21	Spridd, flytta ihop

Anmärkningar:

1) Villosa-gruppen

2) Rugosa-gruppen

3) Foecundissima-gruppen

4) trol. ´Viktoria´

5) Svårutredd art, kan vara finnslide (Aconogon x fennicum), vippslide (A. divaricatum). Sålades som Polygonum sibiricum. Artbeskrivningen på dess synonym alpslide (A. alpinum) stämmer ej med här inventerad art.

6) ssp. uralensis

7) ljusare än huvudarten

Pingstlilja, vit	Narcissus poeticus	Inv. nr 22	Flytta
Påsklilja	Narcissus pseudonarcissus 8)	Inv. nr 23	Flytta
Gullviva	Primula veris	Inv. nr 24	Flytta ihop
Munkrenfana 9)	Tanacetum vulgare 'Crispum'	Inv. nr 25	Stå kvar
Smörboll, orangegul	Trollius cultorum 10)	Inv. nr 26	Spridd, flytta ihop
Smörboll, gul	Trollius cultorum 11)	Inv. nr 27	Spridd, flytta ihop
Randgräs	Phalaris arundinacea 'Picta'	Inv. nr 28	Stå kvar
Äkta stormhatt	Aconitum napellus	Inv. nr 29	Stå kvar
Stor vårstjärna	Scilla luciliae (Chionodoxa l.)	Inv. nr 30	Flytta
Vårkrokus	Crocus vernus	Inv. nr 31	Flytta
Vitsippa	Anemone nemorosa	Inv. nr 32	Stå kvar
Strutbräken	Matteuccia struthiopteris	Inv. nr 33	Stå kvar
Bergklint, trol.	Centaurea montana	Inv. nr 34	Flytta
Röd nejlikrot.	Geum coccineum	Inv. nr 35	Flytta
Gullviva, röd	Primula veris 12)	Inv. nr 36	Flytta
Tulpaner, flera sorter	Tulipa spp.	Äldre foton	Plantera gamla sorter
Trädgårdsiris	Iris spp.	Äldre foton	Plantera nytt
Gemsrot (Vårkrage)	Doronicum orientale	Äldre foton	Plantera nytt
Jätteprästkra	Leucanthemum x superbum?	Äldre foton	Plantera nytt
Kungsljus	Verbascum thapsus?	Äldre foton	Plantera nytt
Trädgårdsriddarsporre	Delphinium elatum 13)	Äldre foton	Plantera nytt
Uppländsk vallört	Symphytum x uplandicum	Äldre foton	Plantera nytt
Blomsterlupin	Lupinus polyphyllus	Äldre foton	Ev. plantera nytt
<u>Köksväxter, kryddväxter</u>			
Pepparrot	Armoracia rusticana	Inv. nr 37	Flytta
Mästerrot	Peucedanum obstruthium	Inv. nr 38	Flyttas
<u>Vildväxande, bl.a.</u>			
Brudborste	Cirsium helenioides		Stå kvar alt. ta bort
Midsommarblomster	Geranium sylvaticum		Rensa bort
Bergssyra	Rumex acetosella		Rensa bort
Skräppa	Rumex sp.		Rensa bort
Rödblära	Silene dioica		Rensa bort
Kråkvicker	Vicia cracca		Rensa bort
Humleblomster	Geum rivale		Rensa bort
Jordreva	Glechoma hederacea		Stå kvar alt. ta bort

Anmärkningar:

8) ev. 'Golden Harvest'

9) (Gubbaskägg)

10) sort okänd

11) sort okänd

12) röd sort

13) eg. elatum-gruppen, vanligen hybrider med D. elatum

Karlssons trädgård:

Istandsättningsåtgärder, i prioriteringsordning:

1. Rädda utpekade arter genom att tillfälligt flytta dem till Forslundsgårdens iordningställda rabatter. Det gäller de flesta av de arter som markerats med "flytta" eller "flytta ihop" i växtförteckningen.
2. Paradrabatten vid husväggen ska istandsättas (ogräsrensas, jordbearbetas mm) och kantsättas med den natursten som redan finns där, ev. komplettering kan behövas.
3. Delen öster om mittgången ska röjas, ogräsrensas och jordbearbetas så att nya plantor så småningom kan sättas dit. Slidet röjs bort så när som på moderplantorna, som står i den övre delen av trädgården.
4. Stenbeläggningen framför huset och stentrappan vid mittgången ska röjas fram.
5. Ett nytt, härdigt, äppelträd ska planteras på ungefär samma ställe som det tidigare trädet stod på.
6. Ett mindre köksväxtland för t.ex. kålrötter, morötter, kål och lök bör anläggas öster om mittgången.
7. En tidstypisk perennrabatt och rabatter för sommarplantor föreslås anläggas öster om mittgången.
8. Rabarberrabatten ska ogräsrensas och snyggas till.
9. Begränsnings- och föryngringsbeskrning av en del träd och buskar ska utföras vid behov.
10. Ny flaggstång uppsätts på den tidigare platsen (se äldre foton), och en liten prydnadsväxtrabatt anläggs runtom, gärna med natursten runtom. Kanske kan en ny flagga hissas där när den restaurerade trädgården invigs!

Årlig skötsel:

1. Jan – april: Eventuell beställning av fröer. Sådd av dessa. Det gäller exempelvis sommarplantor och köksväxter.
2. April: Ev. beskärning av buskar
3. Maj: Genomgång av hela trädgården. Ev. reparationer efter vinterskador. Rabatter och odlingsbäddar förbereds. Ev. gödsling. Krukning av en del plantor.
4. Juni: Ogräsrensning. Utplantering.
5. Juli: Ogräsrensning. Gräsklippning. Skörd av första bären.
6. Augusti: Ogräsrensning. Gräsklippning. Skörd av köksväxter och bär.
7. September: Slutskörd av köksväxter och bär. Sista ogräsrensningen och gräsklippningen. Krukor tas in.

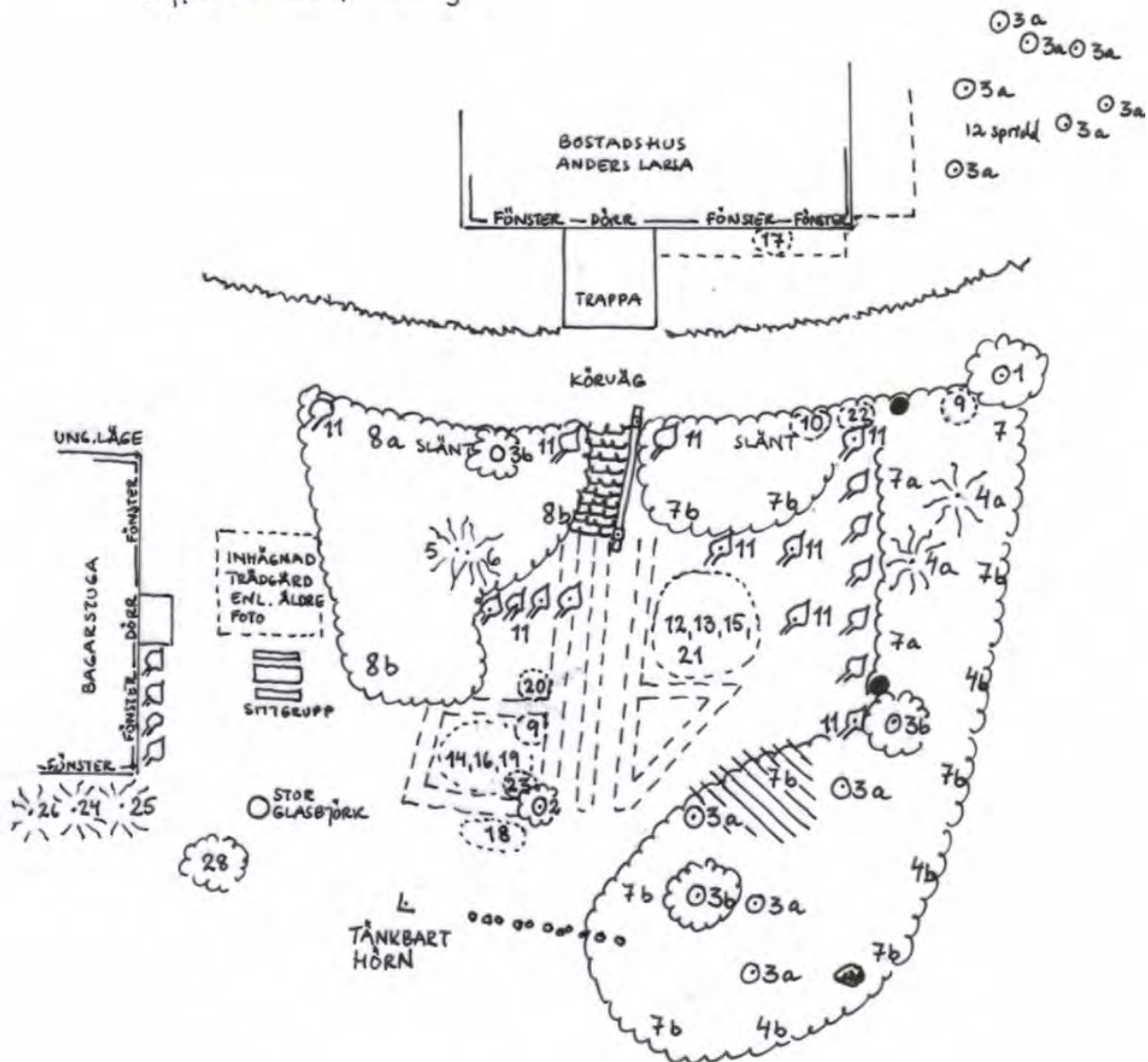
8. September – oktober: Genomgång av hela trädgården. Ev. reparationer.
9. Oktober – december: Utvärdering, preliminär planering för nästa år.

ANDERS LARSAGÅRDENS TRÄDGÅRD

Nuläge 2010

0 5 10 M

Siffror: se växtförteckning

BETECKNINGAR:

	GRÄSKANT		STAKETSTOLPE
	BUSKAGE		HÖRNSTEN FÖR STAKET
	INNÄTT TRÄD		TRAPPRÄCKE
	INNÄTT BUSKE		STENTRAPPA
	INNÄTT STUBBE		TRÄDGÅRDSGÅNG
	INNÄTT RABARBER		STENRAD
	EJ INNÄTT RABARBER		GAMMAL KOMPOSTHÖG

Förslag till framtida trädgård

Siffror: se växtförteckning

The diagram is a hand-drawn site plan of a garden and an adjacent building. At the top, a building labeled "BOSTADSHUS ANDERS LARSA" is shown with a central "DÖRR" (door) and four "FÖNSTER" (windows) on either side. A "TRAPPA" (stairs) leads down from the door. To the right of the door is a small area labeled "Gullris" (17) and a circled number "12".

The garden area below the building is divided into several sections. A "NYTT TRAPPRÄCKE" (new staircase) is indicated at the top of the garden. The garden is bordered by "GRÄS" (grass) on the left. A "SITTGRUPP" (seating group) is marked with three horizontal lines. A "STOR GLASBJÖRK" (large glass birch) is marked with a circle and "8".

The garden is divided into sections labeled with Roman numerals and numbers:

- Section I: "KÖKSVÄXTER" (kitchen plants).
- Section II: A large empty area.
- Section III: "EV. BÄRBUSKAR T.EX. RÖDA EL. SVARTA VINBÄR" (possibly berry bushes, e.g., red or black currants).
- Section IV: "PERENNARABATT" (perennial bed) with plants numbered 12, 13, 15, 21, 22.

Other features include:

- A "NYTT STAKET" (new fence) at the bottom, indicated by an arrow.
- "NYA RÖNNAR" (new rowan trees) on the right side.
- Various trees and shrubs labeled with numbers in circles: 01, 03c, 04a, 07a, 09, 11, 14, 16, 19, 20, 23.
- Plants labeled "PLANTAS" (planted) and "NYTT STAKET".
- Other labels include "OMMARPLANTOR" (border plants), "ALT. KÖKSVÄXTER" (alt. kitchen plants), and "ALT. PERENNER" (alt. perennials).

VÄXTFÖRTECKNING

Inventering utförd 23 maj – 9 september 2010

Anders Larsagårdens trädgård

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Källa	Åtgärd
<u>Träd och buskar</u>			
Hägg	Prunus padus	Inv. nr 1	Stå kvar
Sälg	Salix caprea	Inv. nr 2	Tas bort
Rönn	Sorbus aucuparia	Inv. nr 3a	Gamla stubbar tas bort
Rönn	Sorbus aucuparia	Inv. nr 3b	Tas bort
Rönn	Sorbus aucuparia	Äldre foton	Plantera nytt
Röda vinbär	Ribes 'Röda Holländska' 1)	Inv. nr 4a	Stå kvar
Röda vinbär	Ribes 'Röda Holländska' 1)	Inv. nr 4b	Rensa bort
Syren (bondsyren)	Syringa vulgaris 2)	Inv. nr 5	Stå kvar
Kanelros	Rosa majalis 3)	Inv. nr 6	Stå kvar
Hallon (sort?)	Rubus idaeus	Inv. nr 7a	Stå kvar
Hallon (sort?)	Rubus idaeus	Inv. nr 7b	Rensa bort
Blekspirea?	Spiraea x rubella 4)	Inv. nr 8a	Stå kvar
Blekspirea?	Spiraea x rubella 4)	Inv. nr 8b	Rensa bort
Tibast	Daphne mezereum	Inv. nr 9	Stå kvar
<u>Perenner</u>			
Humle	Humulus lupulus	Inv. nr 10	Stå kvar el. flyttas
Rabarber	Rheum rhabarberum 5)	Inv. nr 11	Stå kvar
Brandlilja	Lilium bulbiferum	Inv. nr 12	Spridd, flytta ihop
Tigerlilja?	Lilium lancifolium	Inv. nr 13	Ev. spridd, flytta ihop
Toppklocka	Campanula glomerata 6)	Inv. nr 14	Spridd, flytta ihop
Liljekonvalj	Convallaria majalis	Inv. nr 15	Stå kvar alt. flytta ihop
Borstnejlika	Dianthus barbatus 7)	Inv. nr 16	Stå kvar alt. flytta ihop
Pärllhyacint	Muscari botryoides	Inv. nr 17	Stå kvar
Pion	Paeonia sp. 8)	Inv. nr 18	Stå kvar alt. flytta
Smörboll	Trollius x cultorum 9)	Inv. nr 19	Stå kvar alt. flytta ihop

Anmärkningar:

- 1) Röda Vinbär-gruppen)
- 2) okänd sort
- 3) kanelros såldes ej av plantskolorna. Denna buske är mest troligt hämtad från ett vilt bestånd.
- 4) troligen såld som Spiraea salicifolia)
- 5) Ev. 'Viktoria'
- 6) Ev. 'Superba'
- 7) Röd sort, förvildad, 2-årig
- 8) Rödblåg okänd sort
- 9) Okänd förvildad sort eller vild mer storblommig Trollius europaeus

Renfana	Tanacetum vulgare	Inv. nr 20	Stå kvar alt. flytta
Krollilja	Lilium martagon	Inv. nr 21	Spridd, flytta ihop
Gullris	Solidago sp. 10)	Äldre foton	Plantera nytt
<u>Vildväxande, bl.a.</u>			
Jordreva	Glechoma hederacea		Stå kvar alt. ta bort
Vit rödblära	Silene dioica 11)	Inv. nr 22	Stå kvar
Vänderot	Valeriana officinalis	Inv. nr 23	Stå kvar alt. ta bort

Baqarstuqan

Buskar

Fylld kanelros	Rosa ´Tornedal´ 12)	Inv. nr.24	Stå kvar
Finnros	Rosa acicularis	Inv. nr 25	Stå kvar
Rugosaros	Rosa ´Hansa´ 13)	Inv. nr 26	Stå kvar
Röda vinbär	Ribes rubrum 1)se ovan	Inv. nr 27	Stå kvar
Syren	Syringa 14)	Inv. nr 28	Stå kvar

Perenner

Rabarber	Rheum rhabarbarum15)	Inv. nr 29	Stå kvar
Humle	Humulus lupulus	Äldre foton	Plantera nytt

Sommarblommor

Kornvallmo	Papaver rhoeas	Äldre foton + fröbeställn.1927	Plantera nytt
------------	----------------	-----------------------------------	---------------

Anmärkningar:

10) Trol. kanadensiskt gullris (Solidago canadensis)

11) Eller vitblära (Silene latifolia)

12) Foecundissima-gruppen

13) Rugosa-gruppen

14) Villosa-gruppen. Liknar mest Syringa yunnanensis vid bestämning. Denna art såldes dock aldrig av några lokala plantskolor

15) Trol. ´Viktoria´

Anders Larsagårdens trädgård:

Istandsättningsåtgärder, i prioriteringsordning:

1. Ta bort befintliga myrstackar. Metod: strax före tjälen gräva bort huvuddelen av stacken (även en bit under markytan), frakta bort stacken till skogen och sedan vattna rikligt i gropen som sedan får frysa till under vintern. Kan behöva upprepas nästa höst igen.
2. Røj bort större delen av spirea-beståndet i västra delen av trädgården. Metod: rötterna skärs av med skarpslipad planteringsspade i linjer ca ½ meter från varandra, därefter lyfts rotkakan upp med traktor med pallgafflar och jorden skakas ur. Den röjda ytan får sedan övergå till gräsmatta, och gräs och örter får vandra in. Troligen måste man hjälpså med gräs- och örtfrö från intilliggande gräsmatta.
3. Ta bort gamla rönnstubbar i SÖ hörnet. Så stor del som möjligt bör tas bort, helst så att det blir en grop som fylls upp av jord. Jordbakterier, svampar m.m. hjälper till att bryta ner resten. Återstående vinbärbuskar och hallonplantor i detta område bör också tas bort, liksom komposthögarna.
4. Välj ut 3-4 lämpliga rönnsar som ska ersätta rönnsarna i SÖ hörnet. De bör vara 2½ - 3 m höga och ska rotskäras så snart det är möjligt för att förbereda trädet för flyttning om två år. Metod: Med vanlig spade skär man en cirkel runt trädet ca 25 cm från stammens mitt, rakt ner i jorden. Rotskärningen upprepas i juni-juli och omedelbart före flytten. Hela trädet med rotklump flyttas med hjälp av traktor eller handkraft.
5. Rädda utpekade arter genom att tillfälligt flytta dem till Forslundsgårdens iordningställda rabatter. Det gäller de flesta av de arter som markerats med "flytta" eller "flytta ihop" i växtförteckningen.
6. Staket på trädgårdens östra och södra sida ska uppsättas, om möjligt på samma plats som det gamla. Det gamla staketet kan användas som förlaga. Det är inte nödvändigt att det är borttagbart, men det kan vara praktiskt om det är det med tanke på trädgårdens fortsatta skötsel.
7. Restaurera rabatterna, förslagsvis med början av de två östligaste odlingsbäddarna (I och II), som kommer att vara svåra att komma åt senare om maskininsatser behövs. Dessutom är de troligen de odlingsbäddar som man använde för köksväxter (kålland, rotfruktsland). Jordbearbetningen är mycket viktig för att lägga en god grund för lyckosam odling. Stora insatser behövs med ogrärensning, rotdragning av hallon mm. Rabatter som därefter bör restaureras är: perennrabatten utmed husets framsida, de återstående köksväxtrabatterna (III och IV), perennrabatterna längs mittgången, perennrabatten längs sydsidan av trädgården, rabarrrabatterna och ev. kvarvarande rabatter, t.ex. utmed husets östsida.
8. Stentrappans steg ska riktas upp så att trappan åter kan användas utan risk. Nytt trappräcke enligt den gamla modellen ska uppsättas. Den gamla stubben med befintlig sten intill räcket får stå kvar.
9. Återinplantering av "räddade" arter och arter som spritt sig okontrollerat ska ske så snart resp. rabatt blivit iordningställd. Nyplantering av föreslagna köksväxter ska ske så snart resp. odlingsbädd är iordningställd.

10. Den rötskadade stora glasbjörken måste inom en mycket nära framtid tas bort. En erfaren arborist behöver lejas in för en noga planerad systematisk nedtagning av björken. Eftersom björken säkert har ett stort innehåll av en intressant lav- och svampflora plus insektsfauna bör kontakt dessförinnan tas med någon sakkunnig på dessa områden för förslag på hur björken kan tas om hand både inför och efter nedtagning. Björken ska ersättas med en glasbjörk från trakten.

Den gamla glasbjörken är troligen värd för en mängd insekts-, svamp- och lavararter och det krävs stor hänsyn till detta vid kommande nedtagning. Foto B. Öster 7 oktober 2010.

11. Gamla rönnstubbar öster om huset ska tas bort. De bästa rönnplantorna som kommer upp får stå kvar, resten röjs bort.

12. Begränsnings- och föryngringsbeskränning behövs för att ge fr.a. buskbeståndet en vackrare utformning, vilket ger hela trädgården ett mer välkött intryck.

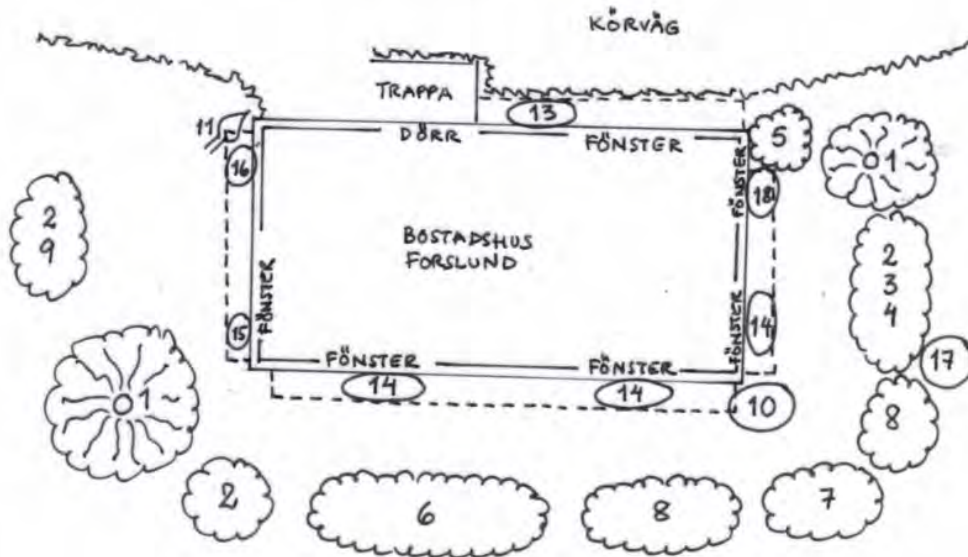
Årlig skötsel:

1. Jan – april: Beställning av fröer. Sådd av dessa.
2. April: Ev. beskärning av buskar
3. Maj: Genomgång av hela trädgården. Ev. reparationer efter vinterskador. Rabatter och odlingsbäddar förbereds. Ev. gödsling. Krukning av en del plantor.
4. Juni: Ogräsrensning. Utplantering.
5. Juli: Ogräsrensning. Gräsklippning.
6. Augusti: Ogräsrensning. Gräsklippning.
7. September: Sista ogräsrensningen och gräsklippningen. Krukor tas in.
8. September – oktober: Genomgång av hela trädgården. Ev. reparationer.
9. Oktober – december: Utvärdering, preliminär planering för nästa år.

Ej skalenlig, ej uppmätt

	GRÄSKANT
	BUSKAGE
	TRÄD
	RABARBER
	RABATT
	PERENN

FORSLUNDS TRÄDGÅRD
Förslag till framtida trädgård
Ej skalenlig, ej uppmätt
bö 2010

Siffror: se växtförteckning

VÄXTFÖRTECKNING

Inventering utförd 23 maj – 9 september 2010

Forslunds trädgård

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Källa	Åtgärd
<u>Träd och buskar</u>			
Hägg	Prunus padus	Inv. nr 1	Stå kvar t.v.
Röda vinbär	Ribes ´Röda Holländska´ 1)	Inv. nr 2	Stå kvar alt. beskär
Rugosaros	Rosa ´Hansa´ 2)	Inv. nr 3	Stå kvar
Kanelros	Rosa majalis	Inv. nr 4	Stå kvar
Pimpinellros	Rosa spinosissima	Inv. nr 5	Stå kvar
Blekspirea	Spirea x rubella 3)	Inv. nr 6	Stå kvar
Syren, blekrosa	Syringa 4)	Inv. nr 7	Stå kvar
Rosentry	Lonicera tatarica ´Rosea´	Inv. nr 8	Stå kvar
Hallon	Rubus idaeus	Inv. nr 9	Rensa bort, någon kvar
 <u>Perenner</u>			
Slide	Acononogon sp. 5)	Inv. nr 10	Stå kvar alt. begränsas
Rabarber	Rheum rabarbarum 6)	Inv. nr 11	Stå kvar
Parksallat	Cicerbita macrophylla 7)	Inv. nr 12	Rensa bort
Strutbräken	Matteuccia struthiopteris	Inv. nr 13	Stå kvar, begränsa
Påsklilja	Narcissus pseudonarcissus 8)	Inv. nr 14	Stå kvar alt. flytta ihop
Rysk blåstjärna	Scilla siberica	Inv. nr 15	Flytta ihop
Uppländsk vallört	Symphytum x uplandicum	Inv. nr 16	Stå kvar
Renfana	Tanacetum vulgare	Inv. nr 17	Stå kvar
Borstnejlika	Dianthus barbatus 9)	Inv. nr 18	Flytta ihop

Anmärkningar:

1) Röda Vinbär-gruppen

2) Rugosa-gruppen

3) Troligen såld som S. salicifolia, påminner även om torpspirea (S. x rosalba)

4) Villosa-gruppen. Liknar S. tomentella och villosa, men under början av 1900-talet gjordes många korsningar inom gruppen

5) Svårutredd art, kan vara finnslide (Aconogonon x fennicum), vippslide (A. divaricatum). Såldes som Polygonum sibiricum. Artbeskrivningen på dess synonym alpslide (A. alpinum) stämmer ej med här inventerad art

6) troligen sorten ´Viktoria´

7) ssp. uralensis

8) gul och ljusgul sort

9) Röd sort, 2-årig

Forslunds trädgård:

Istandsättningsåtgärder, i prioriteringsordning:

1. Rabatterna runt huset ogräsrensas och rabattkanterna riktas upp. I första hand tas västra och norra rabatterna. Strutbräkenbeståndet i norra rabatten kan utan vidare halveras så att plats frigörs för "räddningsväxter" från de andra trädgårdarna. Vallört och rabarber ska stå kvar i västra rabatten, och ryska blåstjärnans lökar samlas ihop och planteras inom ett begränsat område i rabatten. Även denna rabatt kan användas som "räddningsväxtrabatt". Om ytterligare behov av rabatter finns för "räddningsväxter" kan även de andra rabatterna tas i anspråk.
2. Begränsnings- och föryngringsbeskrning behövs för att ge framförallt buskbeståndet en vackrare utformning, vilket ger hela trädgården ett mer välkött intryck. Några träd bör på sikt tas bort helt, exempelvis äldre häggar. Utsikten mot älven och från köksfönstret mot Anders Larsagården ska behållas.

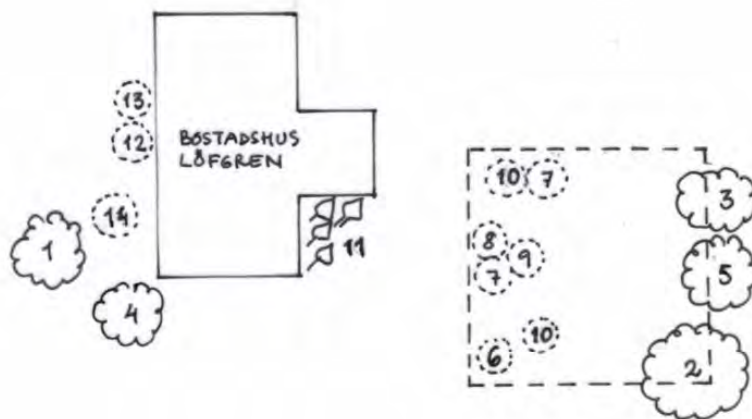
Årlig skötsel:

1. April: Ev. beskärning av buskar
2. Maj: Genomgång av hela trädgården. Ev. reparationer efter vinterskador. Rabatter och odlingsbäddar förbereds. Ev. gödsling. Krukning av en del plantor.
3. Juni: Ogräsrensning. Utplantering.
4. Juli: Ogräsrensning. Gräsklippning. Skörd av första bären.
5. Augusti: Ogräsrensning. Gräsklippning. Skörd av köksväxter och bär.
6. September: Slutskörd av köksväxter och bär. Sista ogräsrensningen och gräsklippningen. Krukor tas in.
7. September – oktober: Genomgång av hela trädgården. Ev. reparationer.
8. Oktober – december: Utvärdering, preliminär planering för nästa år.

LÖFGRENS TRÄDGÅRD

Nuläge 2010

Ej skalenligt, ej inmätt

Siffror: se växtfördelning

BETECKNINGAR:

- BUSKAGE
- RABARBER
- PERENN
- INHÄGNAD

VÄXTFÖRTECKNING

Inventering utförd 23 maj – 9 september 2010

Löfgrens trädgård

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Källa	Åtgärd
<u>Träd och buskar</u>			
Nordhägg	Prunus padus ssp. borealis	Inv. nr 1	Ingen
Syren (Bondsyren)	Syringa	Inv. nr 2	Ingen
Druvfläder	Sambucus racemosa	Inv. nr 3	Ingen
Röda vinbär	Ribes rubrum	Inv. nr 4	Ingen
Häggmispel	Amelanchier spicata	Inv. nr 5	Ingen
<u>Perenner</u>			
Stor riddarsporre?	Delphinium elatum 1)	Inv. nr 6	Ingen
Smörboll	Trollius cultorum	Inv. nr 7	Ingen
Rosenrot (trädg.form)	Rhodiola rosea	Inv. nr 8	Ingen
Brandlilja	Lilium bulbiferum	Inv. nr 9	Ingen
Pion	Paeonia sp.	Inv. nr 10	Ingen
Rabarber	Rheum rhabarbarum	Inv. nr 11	Ingen
Blågull (Jakobs stega)	Polemonium caeruleum	Inv. nr 12	Ingen
Akleja	Aquilegia vulgaris	Inv. nr 13	Ingen
Gemsrot (Vårkrage)	Doronicum orientale	Inv. nr 14	Ingen

Anmärkningar:

1) eg. Elatum-gruppen, vanligen hybrider med D. elatum

Löfgrens trädgård:

Inga istandsättningsåtgärder.

Uppföljning och revidering

Efter fem år bör denna skötselplan revideras. Inför denna ska följande underlag finnas:

1. Dokumentation och utvärdering av gjorda insatser för varje år.
2. Sammanställning av problemområden.
3. Förslag till fortsatta åtgärder.

Vid revideringen bör person med vederbörlig kompetens inom trädgårdsområdet medverka.

Källmaterial

Litteratur:

Aldén, B., Ryman, S. m.fl. 2009: *Våra kulturväxters namn – ursprung och användning*. Forskningsrådet Formas, Stockholm

Andréasson, Anna 2008: *Ulla Molins trädgård. Inventering av trädgårdens växtmaterial samt vård -och skötselplan*. Malmö stad. Trädgårdsantikvarisk undersökning. Rapport 2008:020.

Ericson, Gunnar 2008: *Skötselplan för Norrvikens trädgårdar*

Gradin, Eva 2003: *Gallejaur. Etnologisk dokumentation av byn Gallejaur*. Norrbottens Museum.

Krekula, Inger 1987: *Norrländsk trädgårdsodling*.

Krekula, Inger 1982: *Trädgårdsutvecklingen i Norrbotten*

Krüssmann, G. 1984-1986: *Manual of cultivated broad-leaved trees and shrubs*. Vol. I-III. Timber Press, Beaverton, Oregon.

Larsson, G. 1980: *Vedartade prydnadsväxter vid Öjebyns trädgårdsförsöksstation, 65°19'N, 1947-79*. (Woody ornamentals at the Horticultural Experimental Station, Öjebyn. In Swedish, English summary). Rapport trädgård 186. SLU, Alnarp.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, rapportserie nr 6/1993: *Vårt hävdade Norrbotten*

Länsstyrelsen i Norrbottens län, rapportserie nr 7/1991: *Naturliga slätter- och betesmarker*

Länsstyrelsen i Norrbottens län, rapportserie nr 1/1997: *Lador och låsbräken*

Mossberg, B., Stenberg, L. 2003: *Den nya nordiska floran*. Wahlström & Widstrand.

Nitzelius, T. 1952: *Blommande buskar och träd*. Saxon & Lindströms förlag, Stockholm.

Norrbottens läns hembygdsförenings årsbok 1959 med flera artiklar och foton från Gallejaur.

Plantskolekataloger 1932 – 1966 (inbundna, två band). Norrlands trädgårdsskola Söråker. Söråkers Trädgårdar. Norrlands Trädgårdsskoleförbund.

Rehder, A. 1956: *Manual of cultivated trees and shrubs Hardy in North America*. 2nd edition. The Macmillan Company, New York.

Räty, E. & Alanko, P. 2004: *Viljelykasvien nimistö – Kulturväxternas namn*. Puutarhaliiton julkaisuja nro 328. Helsinki.

Sandström, M., Öberg, E., Nilsson, B. 2007: *Växter i Arboretum Norr 2000 – 2006*. Rapport 1. Stiftelsen Arboretum Norr, Umeå kommun. Umeå.

Scholz, R., Mattsson, M. 2009: *Lapplands Kulturbotaniska Trädgård i Lycksele, skötselplan*.

Statens Livsmedelskommission, 1945: *Kortfattad vägledning i köksväxtodling*. Stockholm 1945.

Svensk Kulturväxtdatabas. <http://www.skud.se>

Svensson, E., Wiklund, E. & Öberg, E. 1992. *Förökning och distribution av träd och buskar utvalda för norrländska förhållanden*. Röbbäcksdalen meddelar nr 13. SLU Info, Umeå.

Thøgersen, C.G. 1988: *Synopsis of Broadleaved Trees and Shrubs cultivable as Ornamentals in Boreal Sweden*. Röbbäcksdalen meddelar 1988:5. SLU Umeå.

Westerlund, E. 1959: *Gallejaur – en lappmarksby*. Riksantikvarieämbetet 1959.

Öberg, E. 1995b. *Marktäckande perenner – urval för norra Sverige*. Fakta trädgård Fritid nr 50. SLU, Uppsala.

Öberg, E. 1999: *Buskar för den nordsvenska trädgården*. Fakta trädgård Fritid nr 72. SLU, Uppsala.

Öberg, E. 2001: *Konkurrenskraftiga och hårdiga perenner – urval för norra Sverige*. Fakta trädgård Fritid nr 49. SLU, Uppsala.

Kontakter:

Gallijar – Järvlia Kulturförening genom Crister Lövgren och Leif Björk
Agneta Rehnberg, länsstyrelsen
Inger Krekula, länsstyrelsen
Kristina Grubbström, Arvidsjaur kommun
Eva Landberg, Norrbottens Museum
Helena Carlström, Norrbottens Minne
Erik Eriksson, Gallejaur
och flera andra som under inventeringen bidragit med sin kunskap

Filmer

Åke Edströms filmer från Gallejaur

Foton

Framförallt foton som ställts till förfogande genom Gallijar – Järvlia Kulturförening
Foton som skötselplaneförfattarna tagit under sommaren 2010 – se särskild fotobilaga.

Kartor

Gröna kartan Norsjö 23 J NV
Div. kartmaterial från ovanstående litteratur
Kartor som tillhör besluten om kulturreseptatet och naturreservatet

Fotobilaga trädgårdar i Gallejaur

En del av de foton som togs av Elisabeth Öberg och Birgitta Öster under växtinventeringen sommaren 2010 visas här. Det är framförallt de växter som ger trädgårdarna sin speciella karaktär eller i övrigt behöver uppmärksammas.

Pärhyacint (*Muscari botryoides*) vid Anders Larsagården. Foto B. Öster

Påsklilja (*Narcissus pseudonarcissus*) vid Forslundsgården. Foto B. Öster

Pingstlilja, vit (*Narcissus poeticus*) vid Karlssons gård. Foto E. Öberg

Stor vårstjärna (*Scilla luciliae*) vid Karlssons gård. Foto B. Öster

Tibast (*Daphne mezereum*) vid Anders Larsagården. Foto B. Öster

Smörboll (*Trollius cultorum*) vid Karlssons gård. Foto E. Öberg

Randgräs (*Phalaris arundinacea* 'Picta') vid Karlssons gård. Foto B. Öster

Någon näva, troligen praktnäva (*Geranium himalayense*) vid Karlssons gård. Foto E. Öberg

Slide, en svårutredd art (*Polygonum alt. Aconogon*) vid Karlssons gård. Foto E. Öberg

Slide (se ovan). Foto B. Öster

Mästerrot (*Peucedanum ostruthium*) vid Karlssons gård. Foto E. Öberg

Fylld kanelros (*Rosa majalis* 'Tornedal') vid Karlssons gård. Foto E. Öberg

Pimpinellros (*Rosa spinosissima*) vid Forslunds gård. Foto E. Öberg

Daggros (*Rosa glauca*) vid Karlssons gård. Foto E. Öberg

Klasespirea (*Spiraea x billardii*) vid Karlssons gård. Foto E. Öberg

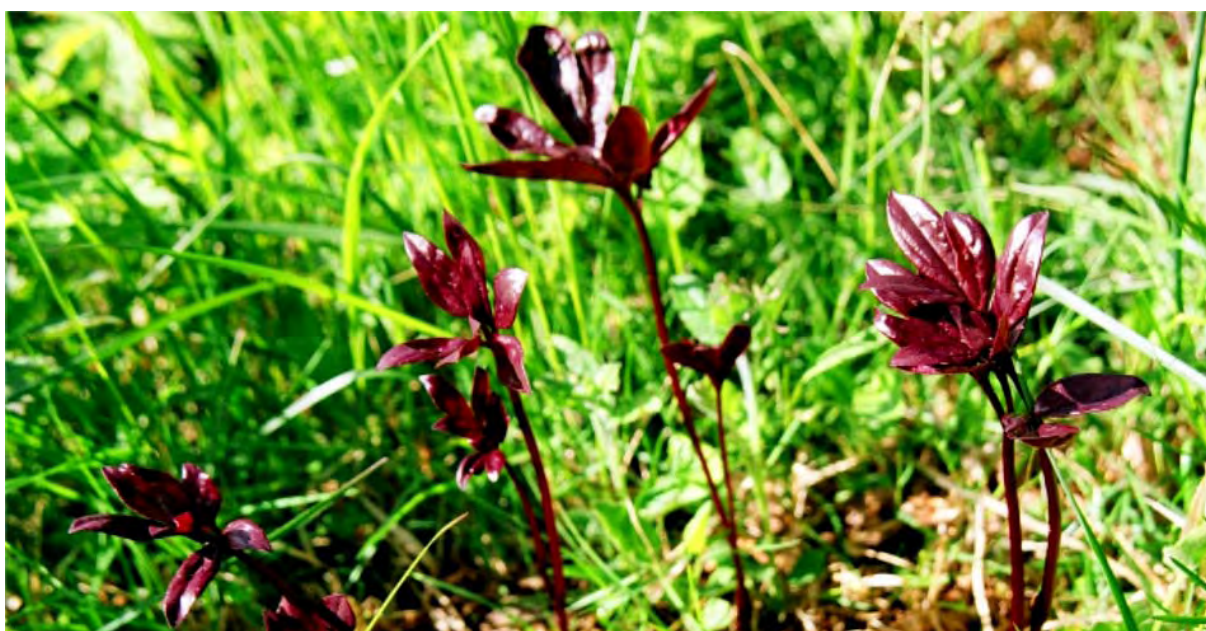
En okänd variant av bondsyren (*Syringa vulgaris*). Foto E. Öberg

En blekspirea-hybrid, trol. mellan *Spiraea x rubella* och *S. latifolia x salicifolia*. Forslunds gård. Foto E. Öberg

Blekspirea-hybrid (se ovan). Foto B. Öster

Rödblädig pion av okänd sort (*Paeonia* sp.) vid Anders larsagården. Foto E. Öberg

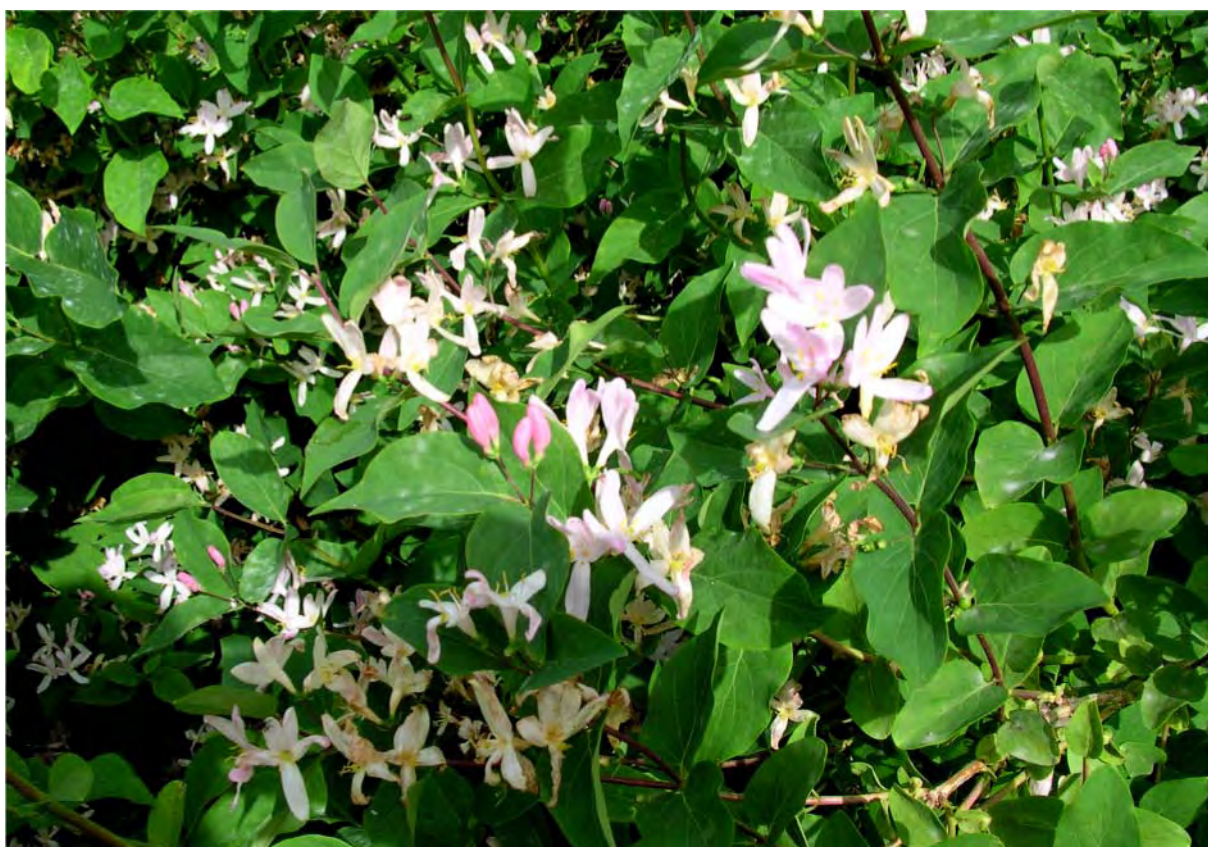
Borstnejlika (*Dianthus barbatus*) vid Anders Larsagården. Foto B. Öster

Rugosaros (*Rosa rugosa* 'Hansa' vid Karlssons gård). Foto E.Öberg

En syren av undergruppen *Villosae* – ett svårutrett komplex med flera arter inblandade.
Karlssons gård. Foto E. Öberg

Rosentry (*Lonicera tatarica*) vid Forslundsgården. Foto E. Öberg

Blågull (Jakobs stege) (*Polemonium caeruleum*) vid Löfgrens gård. Foto B. Öster

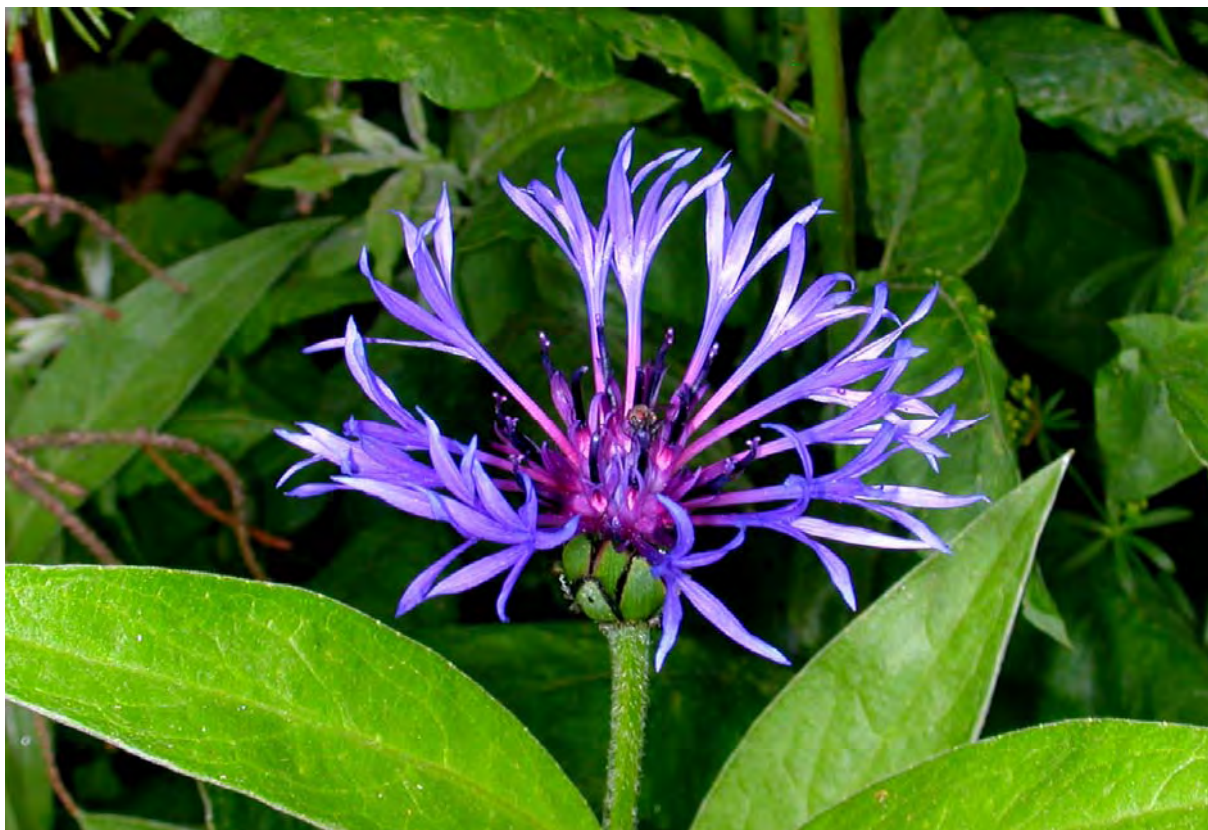
Gemsrot (Vårkrage) (*Doronicum orientale*) vid Löfgrens gård. Foto B. Öster

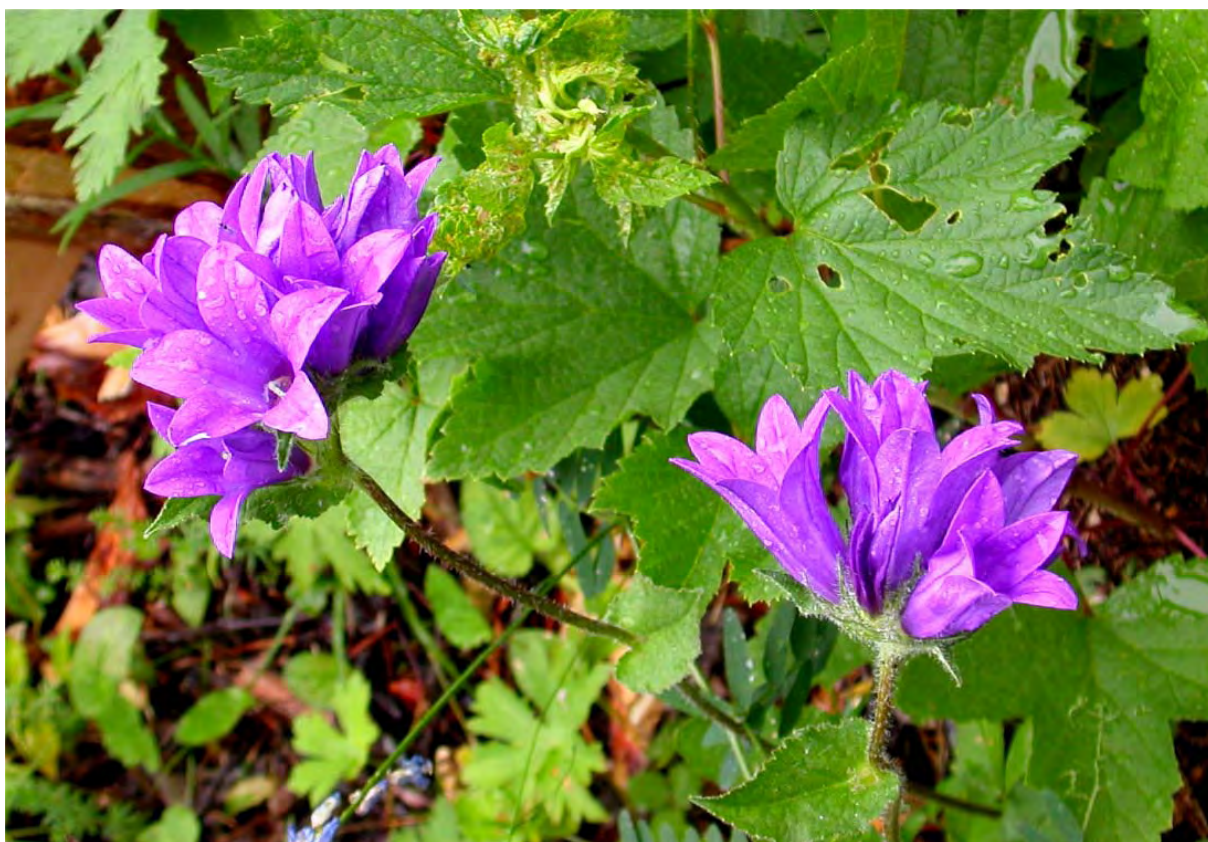
Rödblommig sort av gullviva (*Primula veris*) förvildad från Karlssons gård. Foto B. Öster

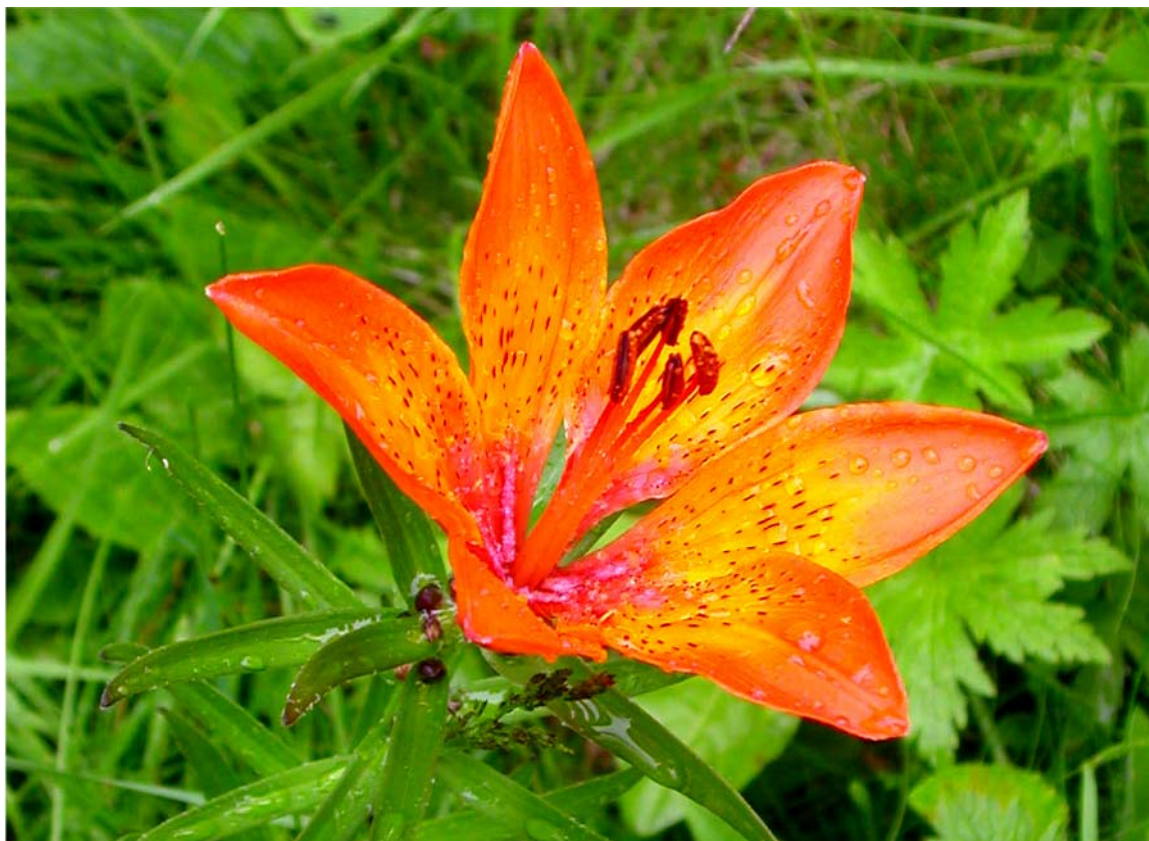
Krollilja (*Lilium martagon*) vid Karlssons gård. Foto B. Öster

Bergklint (*Centaurea montana*) förvildad från Karlssons gård. Foto B. Öster

Toppklocka (*Campanula glomerata*) vid Anders Larsagården. Foto B. Öster

Brandlilja (*Lilium bulbiferum*) vid Anders Larsagården. Foto B. Öster

Röd nejlikrot (*Geum coccineum*) förvildad från Karlssons gård. Foto B. Öster

Uppländsk vallört (*Symphytum x uplandicum*) vid Forslundsgården. Foto B. Öster

